

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ

Кафедра культурології та міжкультурних комунікацій

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Виконала студентка II курсу

групи МКР-31-21

Спеціальності 034 «Культурологія»

Дорошенко Т.С.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, професор

Сіверс В.А.

Рецензент:

кандидат філософських наук, доцент

Русаков С.С.

Допустити до захисту
Протокол засідання кафедри
від «__» _____-2022 р. №__
Завідувач кафедри доктор культурології,
професор Овчарук О.В.

Київ – 2022

АНОТАЦІЯ

Дорошенко Т.С. Культурні практики в Україні в умовах війни - Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису. Висувається на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 034 – Культурологія. – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Міністерство культури та інформаційної політики України, Київ, 2022.

Культурні практики в Україні - це практики, що мають розквіт саме в постмайданний період. Дослідження інституційного виміру підтримки культурних практик дає розуміння культурної політики та дипломатії в цілому. Згідно поставленої мети, у роботі досліджено підтримку культурних практик в Україні в умовах війни.

Розглянуто різні дослідження культурних практик в культурному просторі України. Досліджено історію вивчення вітчизняних вчених у сфері культурологічного знання про культурні практики. Здійснено комплексне культурологічне дослідження культурних практик в Україні.

Ключові слова: культурні практики, культурна політика, культурна дипломатія, культурна ідентичність.

SUMMARY

Doroshenko T. S. Cultural practices in Ukraine in conditions of war - The Qualifying Work on the Rights of the Manuscripts. Nominated for a Master's Degree in Specialty 034 – Cultural Studies. – National Academy of Management of Culture and Arts, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, Kyiv, 2022.

Cultural practices in Ukraine are practices that unfolded in the post-Maidan period. Studying the institutional dimension of supporting cultural practices provides an understanding of cultural policy and diplomacy in general. According to the set goal, the support of cultural practices in Ukraine during the war were investigated in the work.

Various studies of cultural practices in the cultural space of Ukraine are considered. The history of the study of domestic scientists in the field of cultural knowledge about cultural practices has been studied. A comprehensive cultural study of cultural practices in Ukraine was carried out.

Keywords: cultural practices, cultural policy, cultural diplomacy, cultural identity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК.....	9
1.1. Теоретичні засади культурних практик в українському науковому дискурсі.....	9
1.2. Культурні інституції у процесах культури.....	17
РОЗДІЛ II. ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНІ.....	21
2.1. Культурні практики в постмайданний період в Україні.....	21
2.2. Культурні практики в аспекті культурної політики в Україні: інституційний вимір	35
РОЗДІЛ III. КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ 2022 РОКУ	50
3.1. Сучасні практики в культурі воєнної України.....	50
3.2. Підтримка культури в умовах війни.....	61
3.3. Культура як стратегічний ресурс в культурній дипломатії (на прикладі діяльності Українського інституту при МЗС України).....	63
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні значущість прикладної культурології зростає в аналітиці культури, що може бути рушієм у реалізації нових форм комунікації: людина і державні інституції, митці та культурні фонди, експерти та установи культури. Дослідження культурних практик складались до широкомасштабної війни в Україні в одних формах, однак у 2022 році вони вимагають іншого вибудовування та обґрунтування. Актуальність дослідження визначається потребою в аналізі роботи інституцій культури для осмислення підтримки культурних практик в нових реаліях російсько-української війни.

Культурологічний дискурс контексту кваліфікаційної роботи полягає у тому, що культурна політика є виміром національного зростання та усвідомлення української культури за кордоном. У 2022 році українське суспільство опинилося на стадії «оновлення» механізмів діяльності державних інституцій у всіх сферах - це культура, економіка, політика, наука. Тож нині є потреба в аналізі та переосмисленні теоретичних засад для практичної частини у культурі.

Культура є символічною, але одночасно є і адаптивною. Тут є важливий момент - це фактор процесуальності та темпоральності практик, які створюються під впливом війни. Тому потрібно враховувати ці фактори при дослідженні. Також, є складний момент у кваліфікаційній роботі - це те, що в державі Україна запроваджено військовий стан, тож деякі практики - такі як туризм, проведення масштабних подій чи свят в межах країни на час дослідження неможливі.

Культурні практики як фокус наукового дослідження стає новітньою формулою формування культурної ідентичності на перетині різних ліній розвитку (інтелектуального, естетичного, морального) українців. Культурологічне осмислення культурних практик в усіх складних формах можливе завдяки аналізу соціально-історичних контекстів та аналітики

діяльності державних інституцій.

Дана робота дає можливість виокремити інституційний вимір в розвитку української культури на прикладі діяльності Українського інституту при МЗС України, Українського культурного фонду, Українського інституту книги, Інституту національної пам'яті та Державного агентства з питань кіно.

Мета і завдання дослідження.

Мета дослідження - дослідити культурні практики в Україні в умовах війни.

Згідно поставленої мети, передбачено вирішення наступних *завдань*:

- дослідити історію вивчення культурних практик вітчизняних вчених у сфері культурологічного знання;
- висвітлити особливості трансформації культурних практик в Україні;
- виявити особливості діяльності культурних інституцій в Україні;
- проаналізувати культурні практики в політиці української культурної дипломатії.

Об'єкт дослідження - культурні практики в Україні.

Предмет дослідження - діяльність державних культурних інституцій в Україні в умовах війни.

Методи дослідження.

Для вирішення поставлених завдань дослідження у роботі використано наступні **методи**:

Історико-культурний метод полягає в тому, щоб висвітлити динаміку культурних процесів в постмайданний період в Україні.

Структурно-функціональний метод як головний методологічний підхід в культурології полягає у тому, що культурні практики в Україні за такого підходу мають пояснюватися через роль, яку вони виконують в

соціокультурній системі. А саме - діяльність інституцій виконують функції підтримки, збереження її цілісності та забезпечують адаптаційні властивості в умовах війни.

Семіотичний метод полягає в аналізі текстів стратегій та звітів українських інституцій культури в Україні, а саме - комунікаційна та фандрейзингова стратегія Українського культурного фонду, стратегія Українського інституту при МЗС України, річні звіти агентства з питань кіно, Інституту національної пам'яті та Інституту книги.

Аксіологічний метод полягає у здійсненні ціннісного аналізу подій в культурних практиках в Україні в умовах війни. А також осмислення зміцнення культурної ідентичності в постмайданний період в українців.

Теоретична основа дослідження:

Дослідження культурних практик у науковому дискурсі висвітлюють цю проблематику різнобічно, а саме підґрунтя для даної кваліфікаційної роботи дають праці Л. Скокової, В. Судакова, В. Федь. У дискурсі сакралізації культурних практик пише - Г. Меднікова; у сфері співставленні інноваційних форм та альтер-модерну - П. Герчанівська, культурні практики у дискурсі CULTURAL STUDIES вивчають - О. Копієвська, С. Русаков, Н. Ткачук. Питанню філософського поля дослідження культурних практик приділяє увагу В. Сіверс. Аналіз мистецьких практик у контексті політичного дискурсу проводить Т. Рева.

Проблемам соціокультурного розвитку суспільства приділяли увагу українські дослідники, такі як: М. Попович, В. Шейко.

Аналітичні дані А. Єрмолаєва, О. Левцун, О. Мельничук, В. Щербини описують культурні практики з ракурсу соціологічних та політично-економічних категорій культурних практик українців.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи також слугували положення сучасної теорії державного управління, нормативно-правові акти (стратегії), аналітичні та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що досліджено теоретичні та практичні засади культурних практик й проведено аналіз їх підтримки через діяльність державних інституцій культури в Україні в умовах війни.

Практична цінність отриманих результатів: матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути включені до лекційних курсів з культурології; також можуть бути використані для розробки програм додаткової (неформальної) освіти та тренінгів у сфері аналітики культури.

Апробація результатів та публікації.

Результати досліджень апробовані та опубліковані у формі доповідей:

- на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Культурні домінанти ХХ століття: мистецька освіта» (Київ, НАКККіМ 30 вересня 2022 р.) Тема: «Культурні практики в Україні у час війни 202 року»;

- на VI Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» (Київ, НАКККіМ 3 листопада 2022 р.) Тема: «Культура як стратегічний ресурс України на дипломатичній арені в умовах війни».

- на III Всеукраїнській науковій конференції «Культурні та мистецькі студії» (Київ, НАКККіМ 11 листопада 2022 р.). Тема: «Проблема *Іншого* в культурних практиках в Україні».

Структура кваліфікаційної роботи визначена таким чином, що складається з анотації (українською й англійською мовами), вступу, 3 розділів та висновків. Список використаних джерел налічує 52 найменувань.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

1.1. Теоретичні засади культурних практик в українському науковому дискурсі

Культурний ландшафт реальності у світі показує розвиток людства та кристалізується «післямаку» аналізу культурних практик у співвідношеннях суб'єкт-суспільство, суб'єкт-суб'єкт, суспільство-суспільство. Британський історик культури П. Берк у монографії «Що таке культуральна історія?» аналізує взаємодію між новою культуральною історією й іншими дисциплінами - антропологією, соціологією, філологією, філософією. Культурні практики в традиційному їх вигляді «описав П.Берк як одне з розгалужень нової культуральної історії, а також він зараховує до них релігійні практики, історію мови, історію експериментування, історію споживання, історію подорожування та паломництва, історію читання, історію пам'яті» [18, с.50].

Часто культура розглядається як постійна взаємодія та динаміка процесів різних практик. Вони можуть бути подібними або відмінними у культурах - практика читання, медійні практики, мовні практики, релігійні практики, дискурсивні практики, мистецькі практики. Суспільне буття й свідомість є сукупністю сфер культури, що включає у себе процеси соціального порядку, економічної, політичної взаємодії. Кожний індивідуум у цих практиках повинен соціально визначити цінності життя - освоїти повсякденний пласт культури.

У науковому дискурсі культурні практики реалізуються крізь призму їх поліфункціональності, адже вивченням їх займаються в різних галузях знань, зокрема в естетиці, культурології, соціології чи соціології культури. Тож почнемо із соціологічного погляду цієї проблематики. Термін «культурні

практики» позначає форми людської діяльності та способи стати частиною соціального кола. Використання терміна «практика» є не випадковим у тому сенсі, що цей термін привертає увагу до обставин або можливостей, у яких започатковуються культурно визначені форми людської діяльності. Соціальна реальність існує, як вважав філософ Г. Зіммель, як поза індивідами, так і всередині них. Точніше кажучи, це відбувається «посередині», так би мовити, утворюючи набір соціальних відносин, упорядкованих у структури. Ці шаблони формують дії індивідів такими простими способами, як визначення того, що є можливим і доцільним у ситуації, і одночасно вказівка на те, що «краще» або «гірше» в іншій ситуації. Таким чином, вихід на певні орбіти створює інституціоналізовані та легітимні шляхи доступу до позицій, уможлиблюючи кращу стратегію дій. Динаміка відносин одночасно існує і конструюється. Суть полягає в тому, щоб визначити, як індивіди в даному середовищі можуть використовувати свої «активи». Соціологічні відтворення має спиратися на культурологічне знання про устрої культуротворення.

Поняття «культурних практик» є досить новим для культурологічної проблематики сьогодення. Саме словосполучення у гуманітарній сфері науки виникло у 70-і роки ХХ століття у працях англійських авторів соціології та гуманітаристики. Українська дослідниця та доктор філософських наук Г. Меднікова у своїй статті «Концепт «культурні практики» та його роль в трансформації сучасної культури» акцентує на тому, що представники Бірмінгемської школи «досліджували такі культурні практики як туризм, реклама, шопінг, футбол та інші, пов'язані з повсякденним буттям людини і показали, що це світ комфортного, зрозумілого у своїх межах існування, і саме в ньому відбувається сенсотворення, а не у сфері «високої культури», що працює з ідеалами, високими Істинами, Абсолютом. Концепт «культурні практики», введений представниками Бірмінгемської школи культурологічного аналізу дозволив вивчати повсякденність як частину культури багатоаспектне і комплексне» [22, с.32]. Також дослідниця вказує на

те, що аналіз смислового горизонту буття людини через культурні практики дає поворот аналітики до індивідуальної перспективи. Британський культуролог Стюарт Голл називав це переходом від структуралізму до культуралізму. Тобто, в межах традиції Бірмінгемської школи «культурні практики» розглядалися як взаємодію людини зі світом і її творчий вплив на нього. І від самого індивіда залежить їх змістове наповнення: унікальність і неповторність. Культуролог Г. Меднікова «Поняття «культурні практики» фіксує різноманітність форм і явищ культурного життя і допомагає систематизувати їх для отримання адекватного уявлення про їх історичну вкоріненість і прогнозування шляхів розвитку культури. Теоретичне їх осмислення формує здатність до свідомої орієнтації у культурному полі і потребу в усвідомленні себе не просто спостерігачем, але й активним учасником культурного процесу» [22, с.33]. Дослідниця в даному випадку застосовує методологію Culture Studies і пояснює те, що «значення методології Culture Studies в розвитку культурологічного знання полягає у тому, що поняття «культура» перестало використовуватися традиційно – лише у плані етико-естетичному, пов'язаному з мистецтвом, освітньо-духовному, і в якості спеціалізованої професійної діяльності, а культурологія перейшла до аналізу культури як поведінкової програми, що забезпечує колективний характер життєдіяльності людей» [22, с.33].

«У 70-80-і роки ХХ століття дослідники вивчали такі культурні практики, як туризм, шопінг, футбол, організація і проведення свят. Сьогодні на перший план виходять інші культурні практики: фітнес, кулінарні практики, освітні практики, аудіопрактики, нічні культурно-розважальні практики, інтернетпрактики, ескапізм, історико-рольові ігри, участь у святкових діях (день міста Києва, день Незалежності, свято вишиванки, свято борщу, вареників, фестиваль високого мистецтва Bouquet Kyiv Stage тощо), а такі старі культурні практики, як туризм, шопінг, проведення календарних свят набувають нових акцентів» [23, с.165]. Г. Меднікова у статті

«Сакралізація культурних практик повсякденності» описує наступні культурні практики повсякдення: свято у традиціоналістському та неотрадиціоналістському дискурсі міфологізації; ексатізм як культурна практика як входження у віртуальну реальність; нічні культурні практики: ніч як репрезентація сакрального.

Концептуалізацію культурних практик вивчає українська дослідниця та доктор культурології О. Копієвська, котра у своїй дисертації «Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» визначення поняття «культурна практика», що розуміється як «предметно-практична діяльність людини/людей, що пов'язана зі створенням, поширенням або споживанням культурних продуктів» [18, с.52]. Дослідниця розглядає «культурні практики» у дискурсі Cultural studies та зазначає, що «у вітчизняній науці ще не склалася традиція однозначного перекладу на українську мову cultural studies і тому в такому випадку - культуральні дослідження, культурні дослідження, дослідження культури використовуються як тотожні поняття» [18, с.50]. У такому випадку науковий дискурс набуває нових форм дослідження практики як такої. У своїй статті «Культурні практики в дискурсі CULTURAL STUDIES» авторка розглядає культурні практики «як загальну форму людської діяльності: як чуттєву людську практику, як діяльність, що створює історію» [18, с.50]. Тож практика дослідження вже входить в культурні практики як інструмент пізнання. О. Копієвська розглядає «культурне споживання (в контексті популярної культури) не тільки як сферу відчуження суб'єкта, але і як форму його відтворення, яка передбачає вибір і формування власної ідентичності» [18, с.51]. Це важливий фрагмент розуміння співвідношення культурних практик та культурної ідентичності в контексті трансформацій цих процесів.

В українському науковому дискурсі вітчизняні культурологи С. Русаков та Н. Ткачук пишуть у спільній статті «Британський та американський

напрями Cultural Studies: компаративний аналіз», що «для Cultural Studies культура – одна з форм соціальної практики, повсякденність, спосіб життя. Культура – це те, чим просякнуті всі соціальні практики в суспільстві, вона є їхнім комунікативним ядром» [32, с.158]. Тож культурні практики вміщують у себе соціальні дії через одну нитку розуміння - це діалогічність та комунікативність. Для даної роботи це є важливим елементом розуміння аналітики культури через призму практики та теорії. Автори вказують, що для дослідників напряму Cultural Studies «культура є не стільки способом утримання структурованою владою стабільності, скільки встановлює межі ймовірних конфліктів, у зв'язку з тим, що культурна ідентичність відокремлює себе від інших ідентичностей» [32, с.159]. С. Русаков спирається в даній темі на британського соціолога культури Стюарта Гола та акцентує на тому, що для нього «культура – це щось на кшталт усеосяжних ідей, поглядів, мов, практик, інститутів і структур влади, а також і низка культурних практик: художніх форм, текстів, канонів, архітектурних принципів, товарів масового споживання тощо. За висловом С. Гола, культура означає «справжню, обґрунтовану територію практик, репрезентацій, мов та звичаїв конкретного історичного суспільства», так само як «суперечливі форми здорового глузду», вкорінені в життя народу, які сприяли його формуванню» [32, с.158].

Український культуролог П. Герчанівська досліджує культурні практики різнобічно, починаючи від філософії релігійної толерантності в українських реаліях, перетинаючи крізь діалогізацію інтернаціоналізації суспільного життя до аналізу культури в парадигмі теорії систем. Дослідниця, з огляду на постмодерні речі та інноваційні форми, вказує на практики: дискурсів (Фуко), текстуальної (мовної) гри (Хейзінга), акти комунікації (Лотман). Герчанівська П. приходять до висновку, що у новій «постмодерністській філософії after-postmodernism акцент переноситься з текстологічної реальності на реальність комунікативну. Плюральність, динамізм постмодерну, його

спрямованість на конструювання власної реальності дали поштовх до розвитку різноманітних сучасних культурних практик» [5, с.61]. І знову повертаємося до того, що в різних практиках комунікативна властивість є базисом для соціальної діяльності людської культури.

У напрямку аксіології в культурних практик український філософ В. Сіверс досліджує ціннісно-сміслові горизонти культурологічних подій та філософію творчості. З точки зору державного виміру у сфері філософії автор у своїй статті «Невдоволення державою як супутній феномен смислової пустотності дискурсу культури» досліджує пустотність смислів дискурсу культури та вказує на те, що є «дія, що спричиняє пустоту та поширює її. Пустотність означає такий спосіб побудови дискурсу, коли всі або переважно всі його етапи не додають нового смислу, що здатен наблизити до побудови міфологічної моделі світобачення, тобто не прояснюють смисли наративу, що несе у собі міф у пошуку спорідненої структури свідомості, своєрідного особистісного гнізда міфонаративу, а віддаляє від такого прочитання або формує його хибну проекцію. Власне, цей процес у його рекурсивному аспекті і утворює онтологічну засаду пустотності смислу дискурсу культури» [37, с.118]. Саме словосполучення «пустотність смислів дискурсу культури» важливе для розуміння у процесі аналізу культурних практик з точки зору глибини даної теми. Властивість свідомості - це нарощування смислів для культурного розвитку. Тому прогрес у культурних практик з цієї позиції має два напрямки - сходження до пустотності смислів у дискурсі культури або збереження балансу між нагромадженням та пустотністю. Також автор вказує на те, що «невдоволення виникає внаслідок не стільки виявлення витратного характеру прогресу, скільки у міру практичного самовикриття системи владного керування і організації щодо забезпечення засад соціального життя» [37, с.119].

Український вчений В. Федь визначає яскравий метод аналізу культурних практик - це онтогносеологічний інструментарій, тому що

основою практики є свідомість - онтос та пізнання - гнозис (це потребує звернення до німецької класичної філософії). На підставі цього, дослідник приходить до висновку, що культурні практики, які є «часовими», входять у просторову причинність світоглядних орієнтирів. Вони виступають специфічними матеріальними та духовними формами, які дозволяють реалізувати просторово-часову модель буття, що кристалізується у культурному полі. Діапазон культурної практики не обмежується конкретним видом діяльності. В. Федь наголошує, що діапазон культурних практик не обмежується певним видом діяльності, тому вчений типологізує культурні практики та виокремлює соціальні, духовні, релігійні, виробничі.

Дослідниця Т. Рева аналізує як політична культура впливає на різні напрямки мистецтва та вказує на те, що «одним з прихованих засобів впливу виступають культурно-мистецькі практики, що у художній формі пропонують аудиторії необхідні цінності у відкритій та латентній формі» [31, с.47]. Так, автор описує як політична культура відіграє роль у формуванні ідентичності крізь призму різних способів маніпулювання та пропаганди через інструменти такі як медіа, сторітелінг чи цифрові технології. Т. Рева приходить до висновку, що до українських мистецьких практик у XXI столітті можна зарахувати вистави «Реквієм В. Моцарта» до дня Голодомору 2016-го року, фестиваль «DocuDaysUA», виставки (наприклад - дні Європи), а також - фотопроєкт «Майдан: історія майбутнього» Юрія Білака та інтерактивні перфоманси.

Інститут культурології Національної академії мистецтв України вивчає фундаментальні культурологічні феномени. Наприклад, доктор філософських наук В. Судакова у монографії «Культурні практики в повсякденних та публічних комунікаціях: тенденції соціального відтворення та модернізації» досліджує концептуалізацію культурних практик, їх модернізацію у публічному просторі, а також практики самоізоляції в умовах карантину як нова реальність повсякденного життя. Найцікавіше, що автор виводить з тіні

малодосліджених дискурсів - це філантропія як культурно гуманістична практика та етикет як культурна практик спілкування. В. Судакова приходить до висновку у своїй роботі про те, що «інформатизація, глобалізм, усеосяжність культурних зразків, доступність цифрових технологій спричиняють радикальні зміни, оновлення повсякденних практик життя в просторових (домашніх, побутових) та часових (буденних, рутинних) вимірах, які певним чином порушують сталі культурні практики підтримки цінностей співжиття» [46, с.183].

Дослідниця Ю. Шевчук описує в статті «Віртуальна реальність у контексті формування сучасних культурних практик» репрезентує соціокультурну специфіку віртуальної реальності як сучасного феномену у культурних практиках. Авторка зауважує, що «різновидами сучасних артпрактик вважається відео- та комп'ютерні інсталяції, гіпертекст та мережева література, віртуальні виставки й музеї, комп'ютерні ігри. Характерною особливістю більшості сучасних художніх практик є їх усвідомлено загострений експериментальний характер, прагнення трансформаційних змін у формах та прийомах, а також засобах художнього вираження» [52, с.38].

А. Семененко в статті «Новітні культурні практики у форматворчих індустріях сучасності» аналізує впливи технологій на людину та пише про те, що «нових масштабів та можливостей набуває така культурна практика, як добротність (спонсорство, донорство, краудфандинг, волонтерство), перетворюючись на практику громадської співучасті і відповідальності, де он-лайн-активність реалізується в оффлайн-події суспільного та особистого життя» [34, с.83]. Це досить цікавий феномен, оскільки тут практики вже не стосуються повсякдення в традиційному розумінні, а виходять на новий рівень - технологізація, що пов'язана із соціальною еволюцією. Тобто, через ефективну комунікацію до людей швидше можна направити ті чи інші види мистецьких практик - відео, аудіо, дизайн (розробка чогось) реклама, піар

тощо. Авторка пропонує замислитися над тим, що «майбутнє культурних практик знаходиться у площині розробок «нової мови» формотворення, яка буде заснована на максимальному використанні потенціалів стосунків «людина-природа-техніка» й оперуватиме новими пластичними та віртуальними параметрами» [34, с.87].

Таким чином, усі культурологічні, історичні, соціологічні концепції вітчизняних дослідників мають різний ракурс на проблематику культурних практик. Починаючи від аксіологічних поглядів, продовжуючи аналізу в контексті culture studies та закінчуючи інноваційними впровадженнями у процесуальність та каузальність різних культурних процесів. Праці, що присвячені розумінню культури минулого як частини сьогодення та сьогодення, що стане минулим - надають підґрунтя для нових досліджень в аналітиці культури щодо культурних практик.

1.2. Культурні інституції у процесах культури

Інституціоналізація визначається як процес фіксації соціальних норм, правил, статусів і ролей, приведення їх у систему, що задовольняє соціальні потреби. У даному випадку ми розглядаємо культурні інституції, що задовільняють саме культурні потреби.

У культурології розглядають культурні інституції як складову культури в цілому починаючи з другої половини XIX століття, це були вчені еволюційної школи культурології. Найвагоміші дослідження в тематиці - роль інституцій культури в системі соціальної взаємодії належать представнику структурно-функціональної школи Броніславу Малиновському. Він розглядав інститути (організовані системи людської діяльності) як найменші елементи вивчення культури. Його теорія генези культурних інститутів є класичною, але не можна не враховувати, що Малиновський не враховував історичний процес та його вплив на соціокультурну динаміку.

Американський антрополог Леслі Вайт описує культуру як цілісну систему, яка об'єднує суспільств, включно з конкретними установами культури, в динаміці. Не можна не брати до уваги інтерпретацію інституцій культури сучасним мистецтвознавством. Там центральним поняттям американської інституціональної теорії мистецтва є «світ мистецтва». Артуро Данто та Джордж Дікі об'єднують під цією назвою як спеціалізовані мистецькі установи, так і особистостей, пов'язаних з існуванням та функціонуванням мистецтва.

Культурний сектор є сполучною ланкою між різними соціальними сферами. Як один з видів культурних практик - це дослідження або ж аналітика інституцій культури, що ставлять за мету подолання монодисциплінарних підходів і тому в сучасності були винайдені та задумані як симбіоз культурології, соціальних наук, економіки та політології. Отже, цей новий підхід досліджує культурні блага, процеси створення сенсу та цінності через культурні практики, фінансові структури, структури формування доданої вартості, процеси (де)інституціоналізації, організаційні зміни в культурному секторі, правові рамки, концепції та інструменти культурної політики. Дослідження інституцій культури вивчають формування культурних товарів і послуг, а також їхнє перетворення на продукти індустрії культури. У здійсненні культурної діяльності, крім фактичного виробництва та розповсюдження культурних товарів і послуг, важливу роль відіграють процеси переговорів про значення та цінності, а також вироблення переваг і звичок сприйняття. Оскільки багато культурних заходів відбуваються в майже повністю інституціоналізованому середовищі, дослідження інституцій культури також займаються структурами фінансування, організаційними змінами в культурному секторі, а також рамками правової та культурної політики.

Коллективна робота авторів аналітичної доповіді «Культурні практики і культурна політика. Актуальні питання соціокультурної модернізації в

Україні» (2012 року) А. Єрмолаєвої, О. Левцуна, О. Мельничук та В. Щербини (Інститут соціології НАН України) показує культурні практики з позицій соціокультурної модернізації, а також формування культурної політики. Деталізація культурних практик в українській культурі затребувана із політичними, економічними та ідеологічними діями держави. Дана аналітика культурних практик показала, що в Україні станом на 2012 рік «культура стає не тільки витратною сферою, але й двигуном економіки. Інноваційні комерційні започаткування, що використовують культуру як ресурс у низці країн є сектором економіки, що зростає найбільш інтенсивно» [24, с.7].

В Україні після 2014 року з'являються нові інституції, що працюють у різних напрямках культурної політики: галузь меморалізації - Інститут національної пам'яті (2014 рік), книжковий фронт - Інститут книги, сфера фінансування культури - Український культурний фонд (2017 рік), культурна дипломатія - Український інститут при МЗС України (2017 рік), культурно-просвітницька діяльність - Український центр культурних досліджень. Ми зупинимося на останньому центрі. Тож Український центр культурних досліджень, директором якого є експертка з культурної політики - Френкель Ірина, провів 15 квітня 2022 року Всеукраїнську конференцію «Культурні практики установ культури України під час військових дій». Представники культурної сфери поділилися досвідом дієздатності (чи можливо недієздатності) на початку російсько-української війни 2022 року. На конференції було проаналізовано, що момент початку війни було нерозуміння як діяти культурним центрам, організаціям, театрам, митцям; було обговорено позиції того, що всі заклади культури перетворюються на волонтерські та благодійні центри допомоги людям. І через півроку - 20 жовтня 2022 року Український центр культурних досліджень знову проводить «Культурні практики установ культури України під час військових дій» аби порівняти дієздатність інституцій культури та співставити результати першої

конференції. Тож підсумки були наступні: «Заклади культури успішно взяли на себе гуманітарну функцію, перетворивши установи культури в Центри гуманітарної та психологічної допомоги; Культурна дипломатія, яка є інструментом візуалізації боротьби України з російськими загарбниками назовні, має нести потужний освітній та промоційний компонент» [50].

Таким чином, аналітика різних центрів культурних досліджень показує, що культурні практики є важливою частиною становлення суспільства. Культурні інституції у процесах культури відіграють значущу роль у модернізації та розвитку соціокультурного сектору.

РОЗДІЛ II

ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНІ

2.1. Культурні практики в постмайданний період в Україні

У Законі України про культуру у статті 1 звернімо увагу на основне та домінантне визначення: «культура - сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти» [11]. Зважаючи на два поняття, що характеризують надбання в контексті культури - це «нагромаджене» і «збагачене» протягом тривалого періоду - висвітлює досвід багаторічної історії культури України, починаючи не з XIX чи XX століття, а набагато віків раніше. Зокрема, історія української культури достеменно підпадає під такі «характеристики» загальної картини - що таке культура. Багаторічна історія боротьби, час застою чи майже повного знищення чи придушення української культури свідчить про колосальний досвід незламності українства, що завжди нагромаджувався та збагачувався.

У випадку заданої теми, суб'єктом виступає українське суспільство, що переживає трансформації в розумінні *Самоідентифікації* та є предметом дослідження в контексті культурних практик.

Поява нових культурних практик, зафіксує породження смислів і прихід нових епох. Тож в Україні вони почали з'являтися в зародковому вигляді ще на початку 1990-х років, наскільки це було можливим. Створення свого культурного простору, без закиду на минулі стандарти та тенденції - було складним завданням для держави, незалежних митців, письменників, режисерів, арт-кураторів. Малими кроками трансформаційні процеси культурних практик досягли точки неповернення, кардинальні зміни відбулися в один рік.

В Україні Революція на Майдані Незалежності (2013-2014 роки) призвела до карколомних трансформацій у житті українського суспільства, що з одного боку були максимально небезпечні, а з іншого - необхідні для зростання з цінностями свободи та миру. Революція Гідності стала тією політичною та ідеологічною точкою неповернення, яка почала визначати загальнонаціональні пріоритети, принципи та очікувані конкретні результати. Події тих днів та місяців стали переломним моментом у творенні національної Самоідентифікації.

У 2014 році в Україні почали відбуватися (часткового) фундаментальні речі. Перша річ - це розуміння того, що війна - це не просто дії з питань воєнної міцності, це війна ідентичностей - української та російсько-радянської. Друга - це культурний аспект війни для України - це утвердження національного самобутнього нарративу, що має вирости з «новопророщеного зерна» свідомості українців - що вони хочуть, до чого прагнуть та які цінності в пріоритеті. Війна за ідентичність - це легітимізація самобутності української культури на міжнародному рівні, як елемент протиставлення російській з її впевненістю власності культурного надбання України.

«Мілітарний компонент» гібридної війни росії проти України проявився як чинник національної ідентифікації, у тому числі посилення самобутності культури як її невід'ємної компоненти, а також війна як чинник формування нових тем у творчості митців. Зміна ціннісних орієнтирів почала актуалізовувати культурні та креативні індустрії, цінність яких полягає у кроссекторальності, міжнародній підтримці, суспільній значущості, освітній складові, гуманітарній компоненті та економічній спроможності.

Говорячи про важливі зсуви з 2014 року до початку повномасштабної військової агресії 2022 року важливо виокремити процеси, що синергетично пов'язані з ініціативами креативного класу, які створили умови для культурного простору. Саме підйом громадянської ідентичності та колективна

переоцінка цінностей на користь демократії та незалежності дозволили протистояти російським впливам у гуманітарній сфері, припинити масштабного інтегрування російського продукту на теренах України та визначити фундамент для оновленої національної ідеї. Така нова і стійка ціннісна ідентичність остаточно позбавила життєздатності ідеї про «роздвоєність України» та «східнослов'янську єдність». Тому у 2014 році почалося оновлення ціннісної матриці українського суспільства, для того аби почати вирішувати вже нові проблеми з якими почали зіштовхуватися і український народ, і держава.

Децентралізація у сфері культури залишається одним із ключових проблематичних питань, яке не було остаточно вирішено з 2014 року. Нерівномірним є як забезпечення ресурсами, так і обсяг споживання культурного продукту. Радянська спадщина у вигляді будинків культури, клубів та бібліотек на місцях не здатна виконувати це завдання через застарілість механізмів та завдань цієї інфраструктури. Позитивним фактором у цьому питанні стали результати загальної реформи децентралізації (створення об'єднаних територіальних громад): зокрема, низка громад продуктивно реформували свої культурні активи, перетворивши застарілі клуби на сучасні поліфункціональні культурні хаби. Однак, задля масового позитивного зсуву у цьому питанні необхідні залучення зовнішніх донорів, координація на горизонтальному та вертикальному рівнях.

Російська агресія на сході України стала можливою на ґрунті культурного фактору - а саме, ідеологічного конфлікту між українською національною і культурною ідентичністю, з одного боку, за ідентичністю регіонального характеру. Так, у добу незалежності на Донбасі поширювалися радянські та імперські інтерпретації історії, спрямовані на формування регіональної ідентичності, базованої на фундаменті антиукраїнських інсинуацій (двобічних завуальованих образ). Історія розумілася як різновид пропаганди. Внаслідок неспішності стратегій культурної та інформаційної

політики України вона зіткнулася із серйозними викликами в етнополітичній безпеці: сепаратизмом, етнополітичною дезінтеграцією, етнополітичним конфліктам за участю РФ.

Дослідниця О. Копієвська у своїй дисертації (2018 р.) уточнює тезу Р. Вільямса стосовно того, що «культура продукує і репродукує політичні та соціальні *ідентичності*, які можуть у певній ситуації конвертуватися в прямий політичний конфлікт, і постає маркером визначення меж можливих конфліктів. Водночас виконання культурою функції встановлення гегемонії дозволяє їй сприяти досягненню соціальної та політичної стабілізації суспільства» [18, с.63]. Анексія Криму та початок гібридної війни на сході змінили культурний простір. Яскраво зміни проявились у культурних практиках: актуалізувалися теми війни, психологічних травм, переселення, ідентичності. Тому у 2014 році волонтери з трьох осіб засновують Громадську Організацію - «Крим SOS», де їх місією є деокупація Криму та реінтеграція півострова. Через рік було створено вже державне підприємство - Кримський дім як «місце концентрації кримської енергетики у культурній, освітній, інформаційній, правозахисній та дослідницькій сферах». Кримський дім забезпечує права та свободи національних меншин, таких як кримські татари у сферах культури, освіти та правозахисті. На материковій Україні з метою наближення двох культур було створено українсько-кримськотатарський письменницько-перекладацький конкурс «Кримський Інжир», задля ще більшої актуалізації теми Криму загалом. У 2019-20 роках видавництво Старого Лева випустило в тираж однойменні книги, де були зібрані проза та поезія українською та кримськотатарською мовами. Твори дозволяють доторкнутися до автентичної кримськотатарської культури, заглибитися в темні сторінки історії півострова, зрозуміти кримців і кримчан сьогодні.

Різнобарвна історія та культура кримських татар надихнула кураторів у Мистецькому Арсеналі на виставку «Дивовижні історії Криму», що

відкрилась наприкінці лютого 2019 року. У Криму пролягала межа скіфського й античного світів, які воювали і торгували один з одним, запозичували і творили один для одного. Крим був жвавим перетином культур. І тому на виставці були представлені давні знахідки та понад 1000 експонатів, що дарують спостерігачу величну історію Криму, зокрема, кримських татар, які почали у 2014 році потерпати від російської навали. Заступник генерального директора Українського інституту, правозахисник, співзасновник громадської організації «Крим SOS» Алім Алієв зазначав, що «Для мене ця виставка є найбільшою руйнівницею міфів, які просто роками нашаровувалися, в тому числі, і в українській та радянській історіографії. І, власне, міф про те, що кримські татари звідкись відходили, ця виставка привселюдно викриває. І тут ми демонструємо це історією та артефактами» [49]. Таким шляхом, в українській семіосфері почало зароджуватися нове відношення до кримської культури та осмислення того, що культурні практики з боку людей (волонтерів чи громадських організацій) у сфері мистецтва та культури грають значну роль у наближенні двох народів.

«Мовні практики в будь-якому соціумі займають центральне місце в медіум соціалізації, інкультурації, (міжкультурної) комунікації, смислотворення» [39, с.232]. Вже було згадано мовний аспект у питання кримського культурного простору. Татари зберегли свою ідентичність через мову та культуру. Це дозволило їм протягом багатьох століть бути цілісним народом зі своїми автентичним культурним надбанням. Якби це не відбулося, то після 2014 року було дуже складно об'єднати дві культури задля протиставлення російській агресії. Тому позитивним фактором є те, що все ж українські видавництва починають робити синтез усвідомлення через рівність двох мов та культур, аби ні одна, ні інша не змогли загубитися серед насадженого російського нарративу. Це є невід'ємними елементами у націотворенні та у здійсненні культурних «продуктів» у сфері культурних практик у 2014 році в Україні, що стають домінантним важелем у розрізненні

«Свій» - «Чужий». Приведемо у приклад ізраїльський досвід. Станом на 2022 рік півмільйона людей в Ізраїлі не можуть писати, говорити і читати на івриті. Внаслідок цього, вони позбавлені деяких державних послуг, ознайомитися з новими інструкціями на офіційних сайтах чи навіть не в змозі подати скаргу. Тому люди вирішили покласти край мовній нерівності. У деяких країнах Заходу державні мовні послуги існують офіційно, включаючи служби перекладачів, які допомагають громадянам у контактах із держслужбами, судами, лікарнями. Коаліція Ізраїля пропонує створити Національне управління з мовної доступності – держструктуру, яка визначатиме стандарти та норми, що зробить усі державні послуги в Ізраїлі доступними для етнічних меншин країни. Таке управління може займатися відбором та інструктажем перекладачів для супроводження громадян у службах соціального забезпечення, системі охорони здоров'я, судах, міграційних органах. На перший погляд, це дивна ситуація, оскільки Ізраїль, котрий теж має давній історичний та культурний фундамент, котрий мав би зберегти свою мову - іврит, але проблеми міграції та глобалізація «мали можливість» викоринити цей фундамент. Тому в Ізраїлі вже підготували законопроект про мовну доступність.

Інший приклад стосується міжнародної співпраці. У зв'язку з тим, що Україна стала кандидатом в члени Європейського Союзу (червень 2022 рік), маємо наступний факт. Приклад Ірландії буде стосуватися відношення національної мови та норм, правил економічного та політичного союзу. Їх мова з 1 січня 2022 року набула повноправного статусу - офіційної мови Європейського Союзу. Хоч це відбулося ще в 2007 році, однак Ірландія не була готова до великої кількості кадрів - перекладачів та масштабних технічних перекладів всіх офіційних документів та пакетів. Держава врахувала цей нюанс, і у 2022 році вийшла на новий рівень міжнародних справ.

Можна зробити висновок з двох різних прикладів - національна мова має

право на життя у кожній цивілізованій державі задля збереження ідентичності. Провідні країни зіштовхнулися з мовним питанням - а саме - зникнення івриту та складність великої кількості кадрів перекладачів. Україна теж мала та має готуватися до подібних викликів.

Практика взаємодії з простором для показу сплеску спротиву проти російської агресії, починаючи з 2014 року, мала успіхів у такому мистецтві як *Мурал*. «Мікронаративи», що пов'язані з Революцією Гідності почали просуватися на стінах будівель. Фарбування у жовто-сині кольори та збільшення кількості таких як речей як прапора та герба України стали знаком вільного волевиявлення та переконливості в тому, що боротьба буде тривати стільки, скільки потрібно за рідну землю. Мурали як духовно-практична діяльність митця не тільки є усвідомленням про патріотизм, а й є прапорцем у трансформації всього українського суспільства. Наприклад, відоме графіті в Києві - триптих «Ікони Революції», де зображені Тарас Шевченко, Іван Франко та Леся Українка. Їх образи буде трішки видозмінені - вони були підлаштовані під героїв Революції. А підписи внизу цих портретів дають нам зв'язок з минулим, що показує, що історію України - це завжди боротьба та сила волі - «Вогонь запеклих не пече», «Наше все життя - війна», «Хто визволиться сам, той буде вільний». При Міністерстві культури у 2014 році ця робота набуває статусу - пам'ятки історії та арт-об'єктом в Музеї Майдану. Однак, згодом вандали її замальовують. Українське суспільство вважало це знаком злочину проти національних цінностей та проти культурної пам'яті. У 2017 році графіті поновили. Для цього моменту культурної практики є і політичних, і національний елемент, але мистецтво перестає бути жити лише заради мистецтво, воно заради душ, які творили та шанували Україну, і за тих, хто з 2014 року бореться за незалежність та волю всього народу України. Подібні мурали почали з'являтися у 2014 році все частіше, наприклад, «Мурал у сквері Небесної Сотні», «Відродження», диптих «Час змін» та «Святий Юрій» - це все про

біль, що стосується анексії Криму та Донбасу. Художники, які створювали ці роботи мали як внутрішнє, так і зовнішнє просування всередині як мистецтва, так і культурного життя українців. На державному рівні запрошували іноземних митців, які теж долучилися до створення чогось нового та неповторного. Мурали «Леся Українка» (художник з Австралії, 2015 р.), «Contra spem spero!» (художник з Коста-Рики, 2017р.), «Гетьман Павло Скоропадський» (2015 р.), «Герої Крут» (2018 р.), «Симон Петлюра» (2019 р.). Мурали, що показують яка в нас об'єднавча «нитка» у культурній ідентичності. Герої, що набули нових символів у боротьбі українського народу.

Після російської агресії у 2014 році, коли інформаційна епоха вже настала, був потрібен якісний україномовний продукт в усіх сферах, на всіх рівнях - від літератури до кіно, від реклами до інтернет-контенту. Україна, як кримські татари, крізь століття берегла українську мову в усній народній творчості, літературі, філософії, релігії та мистецтві. У зв'язку з попередньою тезою про важливість національної мови - українець після 2014 року мав нову культурну потребу в свідомій позиції щодо оновленні чи набутті знань вже не російською мовою, а державною.

Культурні практики складаються з культурною потреби, що забезпечується культурними благами, які вирощують культурні навички, а саме розмовна мова та читання. У 2014 році українські видавництва почали працювати в напрямку пошуку джерел (переклад світових бестселерів, твори українських авторів) в інтелектуальній сфері. Офіційні цифри книговидавання, згідно з даними Книжкової палати України, констатують, що у цей рік книговидавництво російською мовою зменшилося. В цей момент було надруковано 808 видань спільно українською та російською мовами. Серед класиків за 2014 рік лідирував ілюстрований Кобзар з 18 000 примірників. У 2014 - 2015 роках спостерігалось скорочення обсягів книговидавничої продукції до рівня 2009 - 2010 років. Ситуація стабілізувалася тільки через

два роки - у 2016 році та вже у 2018 році було видано 38,1 млн україномовних книжок. Згідно з даними Книжкової палати України, впродовж 2014 - 2020 років відбулося стрімке зростання українськомовних книг за накладом - від 55 % до 87 %.

Тільки у період Революції Гідності почав свій рух процес до сегментації видавництва за напрямками, спрямуваннями, актуальними тематиками. Тому, виокремилися видавництва, що видають мистецькі видання, графічні романи, комікси, науково-популярні книжки українських науковців. Видавці формували портфелі та поглядали на західні тренди.

Одним із перспективних сучасних видавництв в Україні - є видавництво ArtHuss, що було засноване 5 січня 2016 року, яке орієнтується на такі сфери мистецтва як дизайн, фотографія, анімація, перформативне мистецтво, мода, візуальна культура тощо. Початок його роботи мав багаторівневу природу різних мистецтв. Українська художниця Алевтина Кахідзе була куратором виставки-перформансу «Невідомі», що було продовженням першого проекту ArtHuss зі стратегічної розбудови українського мистецького контексту й супроводжувалося виходом книги Сари Торнтон «33 митці в трьох актах». Серія «UkrainianArtBook» розпочалася у 2016 році у ArtHuss, до якої увійшли: «Леонардо і Тайна вечеря» Росс Кінг, «Мистецтво суперництва» Себастьян Смі, «Не бійтесь галерей» митця Грейсона Перрі.

Важливим фактором було те, що видавництво почало співпрацювати з освітніми інституціями - Projector, School of visual communication та Європейська школа дизайну. Взаємодія різних сфер діяльності в українському культурному просторі дає поштовх для показу про ріст та пошук нових методів та технологій у галузі літератури, перформативного мистецтва та дизайну. Крім подібної співпраці, видавництво ArtHuss у 2017 році презентувало бестселер Вілла Гомперца «Що це взагалі таке? 150 років сучасного мистецтва в одній пілюлі» на масштабній літературній події - Книжковий Арсенал. Це була новинка для усіх читачів цього заходу. Ще одним

бестселером видавництва ArtHuss стала автобіографія Марини Абрамович - «Пройти крізь стіни» (2018 р.). Ця книга є ключем до новітнього мистецтва та історії постсоціалістичних країн і сучасності. Українське суспільство загострило свою увагу на перформативній діяльності Абрамович для розширення розуміння меж людської свідомості - це перформанси, що несли біль, страждання, втрати, радість, пристрасть, небезпеку. Книга формує емпатію та відчуття, що ти на місця мисткині Марини Абрамович. Хоч видавництво ArtHuss починало з перекладу світових бестселерів, однак у 2018 році воно переорієнтувалося на співпрацю з українськими дослідниками та дослідницями. У 2018 році вийшла друком книга арт-критикині Аліси Ложкіної «Перманентна революція. Мистецтво України ХХ — поч. ХХІ ст.» про українське мистецтво в часи турбулентності країни від часів російської імперії до Незалежності 1990-х років та дослідження Діани Ключко «65 українських шедеврів. Визнані й неявні» у сфері таких мистецтв як скульптура, графіка і живопис.

Практика читання входить до культурних практик, тим самим створює підґрунтя для обопільної взаємодії цих двох емпіричних дій. Українські видавництва - це великий внесок у формування *національної ідентичності*. Можливо, це відбувається латентним шляхом, однак усвідомлення та осмислення цього змінюють напрям думки від російськості до українства.

Варто згадати осередок літературних фанатів в Україні - це Книжковий Арсенал. Атмосфера на цьому фестивалі дає поринути у сферу, де українська книга має вишукану роль, що допомагає українцям знайти «своє» серед різних добірок, знайти «Свого» серед «Своїх». У 2019 році Книжковий Арсенал здобув звання International Excellence Awards (Британська премія) у номінації - найкращий літературний фестиваль року». Таким чином, Європа побачила новий український культурний простір, де такі культурні практики як практики читання та створення літературну продукту на теренах України значно зросли у розвитку.

У 2016 році вперше вийшла серія «Українська Поетична Антологія» видавництва А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. На Книжковому Арсеналі впродовж наступних років були представлені з цієї серії твори таких видатних митців, як Євген Плужник, Богдан-Ігор Антонич, Володимир Сосюра, Євген Маланюк, Олена Теліга, Василь Стус, Микола Вінграновський, Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Емма Андієвська, Юрій Іздрик, Оксана Забужко, Олександр Ірванець.

Культура читання є необхідною складовою для культурних практик. А видання українських авторів веде суспільство до нової ланки свідомого вибору світогляду та усвідомлення що таке українська література. Це переростає у культуру, що стає популярною. Г. Генс - американський дослідник аналізує сучасну йому дійсність, зазначаючи, що в ситуації довгоочікуваного отримання свободи людина індустріального або ж постіндустріального суспільства майже виявилася неспроможною її використати. Тож вчений пропонує регулювання процесу самоідентифікації громадян середнього соціального прошарку суспільства сприяє якраз таки популярна культура.

Приклад, що формує культурний ландшафт країни це є музейні простори. Це центри збереження й популяризації історико-культурної спадщини, що є візитівками України. Мистецький Арсенал як мілітарна споруда мала шанс на створення всередині себе сучасного культурного простору. А якщо розглядати як державну установу культури в Україні, то маємо звернути увагу на дисертацію Івановської Н. «Проект «Мистецький Арсенал» у часопросторі культури України на початку ХХІ століття» (2017 рік), де дослідниця пише: «на базі проєкту «Мистецький арсенал» інтегровані та поєднані різні види мистецтв та культурні практики через діяльність напрямів-лабораторій: Лабораторія сучасного мистецтва, Літературна лабораторія, Театральна лабораторія та інші з метою створення умов для якісної організації культурного дозвілля на різних рівнях. На всіх рівнях

проєктування розвитку культурної інфраструктури основна мета якого є створення умов, що стимулюють культурну діяльність індивідів, соціальних категорій, приведення культурної інфраструктури в нормативну і функціонально-змістову відповідність тим новим завданням, які виникають сьогодні у зв'язку з найгострішими соціальними та особистісними проблемами. Від здатності установ культури і дозвілля хоча б частково розв'язати ці проблеми залежить соціальне самопочуття та формування людини» [14, с.35].

Мистецький Арсенал є своєрідним прикладом, де зароджувалися культурні практики в Україні - це літературно-комунікаційна практика (Книжковий Арсенал), де виставляються книги з українського середовища видавництва, це культура читання, це симбіоз перформативних мистецтв. Українська дослідниця Н. Івановська пише наступне: «це масштабний проєкт, присвячений спадщині Казимира Малевича, міжнародні проєкти актуального мистецтва, виставки творів Едварда Мунка, Густава Клімта та майстрів австрійської сецесії, художників-сюрреалістів» [14, с.104]. У травні 2012 року «Мистецький арсенал» відкрив «Arsenale 2012» - «Першу Київську міжнародну бієнале сучасного мистецтва». Дослідниця вказує, що «Мистецький Арсенал започаткував нові стандарти у культурному житті України та згенерував позитивні зміни як на національному, так і на міжнародному рівні» [14, с.104].

Маємо уточнити, ці всі процеси вони не роблять українську культуру масовою. Це все актуалізується і набуває іншого рівня усвідомлення діяльності цих механізмів та має «популярну природу». Український культуролог О. Копієвська у своїй дисертації конкретизує наступне розрізнення: «популярна культура має масовий характер, оскільки її продукти виробляються, поширюються та споживаються громадським загалом, і вона також орієнтована на розваги. Однак, на відміну від масової, популярна розуміється як актуалізована в живому безпосередньому досвіді завдяки

рецепції й інтерпретації, яку здійснюють уже не просто споживачі, а одночасно й співтворці, «продуценти» її культурних практик». Тож книговидавництво, український контент, мовні практики чи інші культурні практики в Україні не мають характер масовості. Вони є популярними серед населення, що призводить до розвитку нації як такої.

Культурні практики постають як побудова та в більшій мірі перебудова особистого буття й соціального життя кожного українця після 2014 року. Окрім того, що стосується книговидавництва, паралельно з цим потрібно зрозуміти ситуацію на кінофронті. Адаптація до нових реалій, що пов'язана з війною на Сході України та анексії Криму призвела до змін у кінематографі. Тепер українські твори екранізуються зовсім з іншого ракурсу. Роман «Ворошиловград» Сергія Жадана застав тоді нове життя у кіно у вигляді фільму про події сучасності «Дике поле». Також почали екранізувати однойменні романи Андрія Кокотюхи «Червоний», «Позивний «Бандерас». З 201 року відбувся один цікавий процес - медіалізація культурного середовища в Україні. Візуально стало легше просунутися в голови українців задля підняття тем культурного спадку літератури про історичні події чи столітньої давнини чи сучасності. Також на той момент автори в Україні почали чи дотично, чи близько до історичних основ писати свої твори.

Досвід «культурного зростання» через «критичну саморефлексію», яка реагує на культурні зсуви. У 2013 році відродження українського кінематографу було переломним моментом - питання якою мовою знімати, чи вийде цей продукт на іноземні кіноринки, як будуть сприймати новостворені роботи? Усі ці питання не надавали крила українським кінорежисером. Але бум у кіно таки відбувся. Олесь Санін на свій ризик у 2013 році відзняв фільм «Поводир», що став проривом для багатьох українців. Фільм про криваві часи - колективізація та Голодомор. Напевно, цей фільм раніше не змогло б сприйняти суспільство, якщо б він вийшов би, наприклад, у 2005 чи 2008 роках - ефекту не було б. Тож на рубежі 2013-2014 роках нині складається

традиція інтенції - повернення до своєї культури, до свого культурного спадку. І після подій на Майдані тепер історичні факти, що дають інформацію про відношення абсолютного всього радянського до українців як «недонації» - надають інтерес до глибокого вивчення унікальної української історії. Навіть, з нотами художніх прийомів задля більш емоційного стану глядача, як в Україні, так і за кордоном. Мирослав Слабошпицький ризикнув та зняв стрічку під назвою «Плем'я», в якій не було буквально ані слова - лише жести акторів. Ця робота отримала відзнаки на кінофестивалях у Мілані, Гамбурзі, Варшаві, Лондоні. Фільм показує те, що візуально можна передати біль, страждання, радість чи інші почуття завдяки жестам, символіці, кольорам чи внутрішнім відчуттям як занку того, що кінострічка хоча б краплину донесла до глядача. У 2017 році режисер Юрій Ковальов спробував поєднати непоєднані, на той момент, жанри в українському кіно - історію та фентезі «Сторожова застава» за однойменною книгою Володимира Рутковського. А ось у 2019 році фільм «Мої думки тихі» Антоніо Лукіча мало не розірвав усі шаблони представлення будь-якого фільму, оскільки був представлений у 70-ти кінофестивалях в різних країнах та отримав позитивні відгуки українців та іноземців.

«Антарктида» 2019 року - це драма, що розповідає про життя на Донбасі після української перемоги у війні з Росією. Події розгортаються у 2025 році, де після тривалих бойових дій ця територія стала непридатною для життя, інфраструктура знищена. Попри важкі умови життя, незагоєні рани герої, катастрофу фільму, знаходять у собі сили жити й кохати.

Історичний фільм «Крути 1918» (режисер Олексій Шапарев) про бойові дії у 1918 році між вояками УНР та Радянської Росії. Завдяки фільму показується жорстокість останніх військ, але незламність та нескореність українських людей. Хоч і історія притягнула Україну до Союзу, однак українство пододало репресії та знищення, що допомогло вистояти майже через сто років в російсько-українській війні, що була почала з 2014 року.

Постмайданний період розвитку культури України характеризується безпрецедентним відродженням культурного простору. Глобальним позитивним наслідком цих трансформацій стало відчутне посилення української культурної ідентичності та розбудова власного культурного простору.

Таким чином, Революція Гідності призвела до фундаментальних трансформацій та механізмів різних практик у культурному секторі. В Україні розпочалося культурне оновлення, найяскравішим проявом якого під час активної фази війни росії проти України стало єднання суспільства. Засади цього процесу були закладені саме у постмайданний період і полягають у сильній громадянській позиції та культурній ідентичності.

2.2. Культурні практики в аспекті культурної політики в Україні: інституційний вимір

Ситуація в культурному секторі на державному рівні має велике значення для розуміння загальної картини самоідентифікації українців. Починаючи з 2014 року практики у культурі, які були до цього, вже більше не спрацьовували в процесі оновлення суспільства. Для нового культурного простору розпочалося реформування та створення нових органів державної влади - установ культури в Україні. Поштовхом трансформації суспільства стала Революція Гідності на Майдані Незалежності, тому зміни в сегменті культури стали гострою необхідністю для незалежного українського руху. Тож було зроблено наступним чином - з 2014 року Міністерство культури України визначає та структуризує культурну політику, а усі (в тому числі і Міністерство) новостворені державні інституції культури її реалізують. Відновлення культури у складний час - це важкий момент, але важливий «культурний спалах» для людей, що перебувають у стані перевороту подій у країні. Ідентичність українців ще не була усвідомлена та осмислена до кінця,

однак, як мінімум, вона йшла від протилежного - не бути залежними від російської культури та загалом від російської федерації. Посилена інтеграція до Євросоюзу визначала новий рух України в системі координат світового порядку культурних процесів та цінностей. Жан Моне - один із засновників Європейського Союзу сказав одного разу: «Якби ми наново творили європейську спільноту, то мали б почати з культури». У словах Моне йдеться про зв'язки між культурою та ідентичністю, він наголошує, що культура зумовлює політичне буття або принаймні становить його важливий елемент». У постмайданний період ідентичність українців стала пластичною до зовнішніх змін. І це хороший знак. Отже, українська нація не мертва, а є сама собі живильним джерелом, що з одного боку - загоює рани від сусідства з росією, а з іншого боку - наповнює сенсами традиції (що є фундаментом), що стають тенденціями. Нові наративи та нова символіка - це початок руху новостворених установ при Міністерстві культури України.

Український філософ та письменник Тарас Лютий у статті «Незалежність у призмі культури» (2021 р.) вказує, що «після Майдану виникає величезний запит на суспільне реформування, де головним важелем стають інституції. А значить, культурне життя не зводиться до окремих сфер мистецької чи освітньої діяльності, а сягає щабля взаємодії різних ланок управління та дипломатії, бо вони здатні уможливити порухи всякої творчої реалізації. При цьому йдеться зовсім не про суто технічне забезпечення повноцінного культурного буття, а радше про обговорення й напрацювання політик».

Відповідно до статті 4 у законі України про культуру пріоритетами культурної політики є: «розвиток культури нації, корінних народів та національних меншин України; актуалізація ролі культури як системи цінностей, ресурсу для забезпечення сталого розвитку та консолідації суспільства; посилення освітнього, інноваційного та комунікаційного потенціалу культури; охорона культурної спадщини та культурних цінностей,

збереження, відтворення та охорона традиційного характеру середовища; естетичне виховання громадян; розвиток мистецької освіти, кадрове забезпечення сфери культури; економічна (фінансова), територіальна (фізична), соціальна та інформаційна доступність якісних культурних послуг для кожного; створення, виробництво, тиражування, розповсюдження, демонстрування, споживання, популяризація, збереження та використання культурних благ» [11]. Це означає, що з боку держави пріоритетними є багатофункціональність та «пластичність» в сфері культури, які і допомагають «тримати на плаву» ефективну та своєрідну роботу державних інституцій.

Поява низки новітніх культурних інституцій - Інститут національної пам'яті, Український інститут при МЗС України, Український культурний фонд, Інститут книги, Державне агентство України з питань кіно переформували загальні підходи на додачу до активних ініціатив.

Почнемо з державної інституції у сфері меморіальної політики - *Інститут національної пам'яті* - з 2010 до 2014 року була науково-дослідною бюджетною установою. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 року, тобто відбулося реформування - інститут став центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті. Основними завданнями якого є: реалізація державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, конкретніше: організація вивчення історії українського державотворення; здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті учасників Української революції 1917-1921 років, жертв Голодомору 1932-1933 років, масового голоду 1921-1923, 1946-1947 років та політичних репресій; організація дослідження історичної спадщини та сприяння інтеграції в українське суспільство національних меншин і корінних народів; популяризація історії України, її видатних особистостей. А також подання Міністрові культури та інформаційної політики пропозицій щодо формування

культурної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, а саме: популяризації в світі ролі народу України у боротьбі проти тоталітаризму, відстоюванні прав та свобод людини; відновлення національної пам'яті Українського народу, недопущення використання символів тоталітарних режимів; надання оцінки тоталітарним режимам ХХ століття в Україні, формування у громадян України патріотизму, національної свідомості, активної позиції. Інститут пам'яті ініціює спорудження пам'ятників та формує музейні та бібліотечні фонди з питань відновлення та збереження національної пам'яті. Також організовує наукові конференції, семінари, експертні обговорення.

Культурна пам'ять є елементом у формуванні ідентичності - коли відбуваються зміни у суспільстві, то за рахунок неї трансформації не так гостро відчуються. Декомунізація стала не такою кардинальною зміною для більшості громадян України. Наприклад, за діяльність Українського інституту книги тільки впродовж 2016 року: перейменовано 987 населених пунктів та 25 районів, а в населених пунктах України - майже 51,5 тис. топонімів та демонтовано 2389 пам'ятників, оскільки мали пропаганду тоталітарного режиму. Було організовано проведення 19 наукових конференцій та семінарів з обговорення проблем реалізації політики національної пам'яті.

Культурна пам'ять є фундаментальною, внутрішньо властивою соціокультурному організму властивістю культури у її історичному розвитку. Культурний простір і національна культура це ефективний симбіоз для поширення та популяризації культури взагалі. *Практики меморіалізації* стають копією того, як усе це осмислюється теоретично і як практики державної установи, які мають на меті це створити у візуальних та музейних композиціях.

Інститут національної пам'яті продовжує промоцію європейських *практик комеморації* (реконструкцію спідвії минулого й сьогодення),

осмислення складних сторінок найбільшого та найкривавішого військового конфлікту в історії людства в Другу світову війну, зокрема й українського виміру. У 2021 році продовжено Всеукраїнську акцію у соціальних мережах «Родинні історії війни», що була започаткована у 2020 році. Покликано заохотити українців відкривати історії своїх сімей під час Другої світової та ділитися ними у соціальних мережах. Також до 80-х роковин трагедії Бабиного Яру у 2021 році Інститут національної пам'яті разом з Національним історико-меморіальним заповідником «Бабин Яр» та Інститутом історії України Національної академії наук, Світовим Конгресом Українців провів дводенні пам'ятні заходи у Бабиному Ярі. Паралельно з цим - підготував та поширив брошуру «Бабин Яр: жива пам'ять» у друкованому та електронному варіантах. Також Інститут національної пам'яті провів історико-культурні події з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917 - 1921 рр. Практики, які проводить Інститут національної пам'яті обгрунтовані тим, що культурна пам'ять українців має зберігатися, оскільки вона допомагає пройти всі кризові та критичні моменти, коли відбуваються трансформації у суспільстві.

У 2016 році нова інституція - *Український інститут книги* стала суб'єктом у формування культурної політики у книжково-видавничій сфері, що веде промоції книгочитання в українському просторі та популяризує українську літературу за кордоном. Інститут складається з кількох відділів, які варто проаналізувати для осмислення культурних практик в Україні:

- Відділ стратегічної роботи та аналітики, що вивчає та досліджує іноземний досвід і презентує дослідження на міжнародних майданчиках. Створено найбільший проєкт - Стратегію розвитку читання на 2021 - 2025 рр.
- Відділ промоції читання - співорганізація літературних фестивалів та популяризація книжок. Створено проєкт «365 на ніч» та «Живі письменники» для дітей, а також останній і для дорослих.
- Відділ міжнародної співпраці - надання грантів для перекладів.

Наприклад, було перекладено таких письменників як Сергій Жадан, Оксана Забужко, Олеся Яремчук.

- Відділ підтримки бібліотек та книговидання - підтримка бібліотек книжковим надбанням.
- Відділ цифрової трансформації - фішка Українського інституту книги є цифровий проєкт, що має назву Українська цифрова бібліотека, де є легальні електронні книги.

Практика книговидання тепер має ґрунт для «пророчення зерна у головах» українців вдома та закордоном. Український інститут книги був створений, щоб на державному рівні підтримати митців та видавництв, аналізувати та прогнозувати розвиток видавничої сфери задля вироблення «культурного імунітету» та самоідентифікації українців за рахунок прочитання книжного продукту. На міжнародній арені культурної дипломатії Інститут книги з перших років існування задав тон на всіх світових книжкових ярмарках - наприклад, у Франкфурті, Празі, Парижі, Софії, Лісабоні. Ці процеси запускають потужний механізм вироблення нових рухів культурної співпраці. Українська сторона, в даному випадку, готова багато чого репрезентувати світу з культурно-мистецької сфери. Наприклад, у 2021 році видано (з нагоди її 150-річного ювілею) повне нецензуроване академічне зібрання творів Лесі Українки. Це нове знання для іноземців про українського мову, літературу та культуру. З 2016 року Інститут формує культурну політику у книжково-видавничій сфері так, щоб світ дізнався про Україну через слово та слова, які хочуть доторкнутися до читача й розповісти і про війну з 2014 року, і про професійні успіхи, що є конкурентоспроможними на міжнародній арені.

Ще одна державна інституція *Державне агентство України з питань кіно*, що було створено ще до Революції Гідності 2014 року зазнало суттєвих змін та стало стійким гравцем у сфері кіновиробництва. Активна фаза війни на Донбасі стала однією з важливих тем для створення сучасного

кінопродукту в Україні. Ми вже зазначали в підрозділі 2.1., що саме з 2014 року розпочинається новий етап кіно в Україні. Державна підтримка цього напрямку стала одним з важливих елементів появи новітнього кінопродукту.

У 2019 році було виділено за бюджетною програмою «Державна підтримка кінематографії» - 434 720,4 тис. грн на виробництво (створення) та розповсюдження документальних, просвітницьких, анімаційних фільмів, на проведення міжнародних і вітчизняних кінофестивалів, кіно семінарів, кіно конференцій. За державною підтримкою - профінансовано 48 фільмів на суму 87118,6 тисяч гривень [13].

Промоції українського кіно на міжнародному рівні Державне агентство України з питань кіно брало участь - Берлінський міжнародний кінофестиваль Берлінале, Каннський міжнародний кінофестиваль, Карловарський міжнародний кінофестиваль, Венеційський міжнародний кінофестиваль, Міжнародний кінофестиваль в Торонто, у Токіо, у Таллінні.

У 2020 році було виділено за бюджетною програмою «Державна підтримка кінематографії» - 440 678,2 тис. грн. За державною підтримкою профінансовано 77 фільмів у сумі 130 873,8 тис. гривень. За цей рік Державне агентство України з питань кіно брало участь та здобуло перемогу на: Кінофестивалі незалежного кіно Санденс у США, міжнародних кінофестивалях у Берліні, міжнародний кінофестиваль у Варшаві, в Амстердамі.

У 2021 році фільмам, що були створені за рахунок державних коштів з боку - Державного агентства України з питань кіно було надано - 376 848 510,00 гривень. Також на міжнародній арені було здобуто перемогу на Берлінському міжнародному кінофестивалі - (повнометражний фільм «СТОП-ЗЕМЛЯ» Катерини Горностай), Каннському міжнародному кінофестивалі - (кінопроект Філіпа Сотниченка) - «Ля Палісіада»), а також у Шанхаї - («Непотрібні речі», Дмитро Лісенбарт) та Швейцарія - («Папині кросівки» - кінопроект Ольги Журби). Все ж таки повертаючись до тематики

війни на Донбасі, вже в історії кіно вона стала одним з лейтмотивів для появи цілої плеяди коротко-та повнометражних фільмів, документального кіно, серед яких «Кіборги» (2017 р.), «Донбас» (2018 р.), «Іній» (2017 р.), «Черкаси» (2019 р.), «Клондайк» (2022 р.) та інші.

Серед негативних характеристик культури постмайданної України конфліктний статус декомунізаційних процесів, шляхом виходу із якого є відкритий діалог щодо радянського культурного спадку, а не директивна відмова від нього. Цей конфлікт особливо яскраво проявився у численних випадках знесення зразків архітектури та скульптури радянського модернізму. Також невирішеним питанням залишилися деякі застарілі радянські практики: зокрема, наприклад, комерційний підхід до культурної спадщини або державна підтримка творчих спілок, які не є продуктивними у контексті новітньої культурної реальності. Ще одним загальним негативним фактором залишилася внутрішня нестійкість установ культури та їх вразливість до зовнішніх криз (наприклад, пандемія Covid-19), що провокує необхідність завершення розпочатої реструктуризації державного сектору культури.

Однак, на фоні появи нових інституцій, які були запроваджені на нових принципах управління та фінансування, чітко визначилися і проблемні точки: зокрема, проблема модернізації існуючої системи культурної інфраструктури на місцях, яка дісталася у спадок з радянської епохи, системи державних спілок у мистецькій галузі.

Відповідно до закону України про культуру у статті 3 прописано основні засади державної політики у сфері культури, такі як «визнання культури одним з основних факторів самобутності Українського народу - громадян України всіх національностей; сприяння створенню єдиного культурного простору України, збереженню цілісності культури; захист і збереження культурної спадщини та культурних цінностей як основи національної культури; сприяння діяльності професійних творчих спілок та громадських

організацій у сфері культури, активному функціонуванню державної мови в культурному просторі України» [11].

Продовжуючи логіку закону про культуру України у статті 4 оголошено про пріоритети культурної політики, якими є «розвиток культури української нації (корінних народів, національних меншин України); актуалізація ролі культури як системи цінностей, ресурсу для забезпечення сталого розвитку та консолідації суспільства; посилення освітнього, інноваційного та комунікаційного потенціалу культури; охорона культурної спадщини та культурних цінностей, збереження, відтворення та охорона традиційного характеру середовища; естетичне виховання громадян, передусім дітей та юнацтва; розвиток мистецької освіти, кадрове забезпечення сфери культури; автономія та самоврядування закладів культури та закладів освіти у сфері культури; розширення та модернізація культурної інфраструктури села; охорона, заохочення та підтримка культурного розмаїття як одного з найважливіших чинників сталого розвитку держави; економічна (фінансова), територіальна (фізична), соціальна та інформаційна доступність якісних культурних послуг для кожного» [11]. Згідно із законом на всі ці операції від створення через популяризацію до збереження потрібно фінансування культури, що у кожній країні визначається традиціями держави та бізнесу у сфері культури. Проблема фінансування установ культури важлива не лише з урахуванням вітчизняного досвіду, а й у контексті світової практики. В основі економічного, політичного, соціального розвитку різних держав лежать ліберальні цінності і насамперед - цінності свободи. Тож в Україні у 2017 році було створено Український культурний фонд (далі - УКФ) з метою сприяння «фінансової подушки» для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистостей та українського суспільства. Найголовніша відмінність УКФ від попередньо згаданих Інститут книги чи Державного агентства з питань кіно - це те, що уся підтримка проектів здійснюється на конкурсних засадах. Це означає, що існує процедура технічного відбору,

експертний відбір (аналіз проєктів провідними спеціалістами), підписання договорів (юридичний момент у ланцюжку) та виділення коштів, що дає підтримку для реалізації культурно-мистецької діяльності грантоотримувачів. У законі про культуру України в розділі I Загальні положення у статті 1 є пояснення що таке грантові кошти - це «фінансові ресурси, що надаються на безповоротній основі суб'єкту, який провадить діяльність у сфері культури, для реалізації культурно-мистецького проєкту» [11]. Український культурний фонд надає гранти задля: сприяння проєктів, що спрямовані на проведення прикладних досліджень культури; підтримки вироблення конкурентоспроможного регіонального культурного продукту, розвитку локальних культур (ідентичностей); сприяння проєктів, спрямованих на протидію інформаційній складовій російської військової агресії; допомога культурного розмаїття у проєктах, що стосуються етнічних спільнот (корінних народів), національних меншин. Гранти не тільки сприяють покращенню фінансового стану організаційної культури, а й допомагають адаптуватися до ринкового середовища, залучаючи як державні фінансові джерела, так і особисті, розвиваючи особисту діяльність.

В Україні з 2014 року розвинена екосистема культури та креативності, що дозволяє сприяти новому рівню культури на мікро- та макрорівні. У законі України про культуру в Розділ III про Діяльність у сфері культуру у статті 14 є пункт про роботу УКФ, де він «самостійно визначає проєкти, яким надається підтримка в порядку, встановленому Законом України «Про Український культурний фонд», тож це можуть бути проєкти, пов'язані з організацією та проведенням виставок, ярмарків, симпозіумів, конгресів, що спрямовані на популяризацію культури України або пов'язаних з участю вітчизняних виробників у подібних заходах, що проводяться у зарубіжних країнах, з метою популяризації української культури за кордоном, а

відповідний проект відібрано Українським культурним фондом в порядку, встановленому Законом України» [11].

Український культурний фонд створив Комунікаційну Стратегію 2019-2021 років, де реструктуризував систему комунікації державної інституції, такої як УКФ та своєю аудиторією. Тож комунікаційний відділ Фонду зберігає репутацію як потужного інвестора в культуру України за рахунок мистецьких проєктів. Тим самим підвищує обізнаність українців про роботу Фонду. А також стимулює розвиток культурного ринку України й формує бренд України на міжнародних аренах. У всіх випадках прикладів установ культури бренд-комунікації мають формувати єдиний образ державної інституції. Тож УКФ з 2017 року реалізує задані позиції, пріоритети та стратегії задля культурної взаємодії. Український культурний фонд у 2018 році розробив 10 грантових програм, де з них 7 реалізовувалися у 2019 році, і 3 проєкти у 2020 році. Також було створено наступні програми: Навчальні програми; Партнерські програми; Комунікативні кампанії; Аналітика та прикладні дослідження. Робота УКФ - це загалом інвестиція в розвиток людей через знову таки фізичне фінансування проєктів різних напрямків. Аналіз цього процесу показав, що є ефективність розподілення Фондом державних коштів у 2019 році, адже 75% проєктів були подані від приватних організацій і лише 25% від державних.

У 2018 УКФ підтримав 293 проєкти. У 2019 році було підтримано 18 резиденцій: частина з них стала стартовим майданчиком для молодих митців або відкритим простором для їх творчого зростання, частина досліджувала і апробувала *мистецькі практики*.

Проаналізувавши особливості реалізації програми у 2019 році та найбільш ефективні українські та європейські інклюзивні практики, ми виокремили на 2020 рік відповідні ЛОТ-и: «Підтримка митців з інвалідністю», «Інклюзивний культурний продукт» та «Інклюзивне

суспільство». Бюджет програми у 2020 році збільшено до 30 млн грн. Також за фінансуванням Українського культурного фонду в різноманітних проєктах були застосовані *міжсекторальні практики* в сучасності, що сприяли поглибленню міжкультурного діалогу у середовищі української молоді - наприклад, арт-резиденції для художників або фестиваль Translatorium, де був перформанс - «Танець через переклад».

Сектор культурних та креативних індустрій, незважаючи на велике охоплення *культурних практик*, у 2018-2019 роках УКФ виявив середню активність, посівши третє місце за кількістю реалізованих проєктів після аудіовізуального сектору та культурної спадщини. Тож статистика наступна: у 2018 році підтримано 42 проєкти в цьому секторі на суму 19,43 млн грн, а у 2019 - 65,02 млн грн, що відповідно становить 14% і 15% від кількості підтриманих проєктів. УКФ у звіті за 2019 рік виділив найяскравіший проєкт - це безкоштовний онлайн курс - MOOC для митців «Арт-маркетинг: як просувати власний культурний продукт» й «Ідея 1. Мистецтво для тебе. Просто знайди своє. Ідея 2. Мистецтво хоче знайомитись» [43].

У 2019 році УКФ підтримав 69 проєктів у програмі «Навчання. Обміни. Резиденції. Дебюти.», де були проведені *дослідницькі практики* в галузі знання культури. Також місія полягала в тому, щоб заохотити різні інституції формальної та неформальної освіти в Україні до інтеграції в європейський освітній контекст. Це важлива складова у культурних практиках - освіта. В Українського культурного фонді для поширення якісного контенту про культурні практики України та світу, акумулювання досвіду, аналізу діяльності та для поширення досліджень (проведених за підтримки УКФ) було відкрито аналітичний медіа-ресурс UACulture. Це перша в Україні медіа-сторінка, де зібрано актуальні аналітичні дані тенденцій культури, інтерв'ю з арт-кураторами, календар грантів для мистецьких проєктів, афіші культурних подій, що підтримуються та фінансуються Фондом. Ми зупинимося на аналітичних дослідженнях. З 2019 року УКФ профінансував

аналітику культури на наступні тематики, що дотичні безпосередньо даної кваліфікаційної роботи:

- «Світове дослідження цінностей в Україні» (2020 рік);
- «Культурні практики населення міста Києва та Київської області» (2021 рік);
- «Комплексне соціологічне дослідження культурних практик населення України» (2021 рік).

Культура у сучасності виявляє глобальний вплив на механізми економіки. У час постмайданного періоду в Україні все більшої популярності набула практика фандрайзингу. Зазвичай, це спрямовано на виконання соціальних завдань, наприклад, проведення культурно-освітньої роботи; вивчення, збереження та захист музейних колекцій, пам'яток архітектури. Стратегія Фандрайзингу УКФ обумовлюється тим, що залучаються небюджетні кошти від зовнішніх донорів. Джерела додаткового фінансування є благодійництво, меценатство, спонсорство, підтримка міжнародних донорів або ж бізнес-янголів (приватних інвесторів). Наприклад, родинний благодійний фонд Zagoriy Foundation, місія якого це розвиток культури благодійності в Україні. У 2019 році разом з Українським Культурним Фондом підписали Меморандум про співпрацю. Zagoriy Foundation став першим стратегічним партнером УКФ серед приватних благодійних фондів України.

Окрім, Українського культурного фонду, є інші фонди, що фінансують різні проєкти - Фонд імені Гайнріха Бьоля, Міжнародний фонд Відродження. Подібні центри надають кошти на розробку аналітики різних сфери - культури, економіки, екології, гендерних питань. Наприклад, Громадська організація «Центр дослідження суспільства» або інша назва - Cedos (незалежний аналітичний центр) проводить свою дослідження на фінансування саме таких інституцій на такі теми: «Дослідження умов праці у сфері культури та креативних індустрій» (2021 рік); «Культура в умовах

пандемії: аналіз проблем і наслідків» (2021 рік; «Освіта на окупованих територіях України» (2022 рік). Саме фонд імені Гайнріха Бьоля як міжнародна організація підтримав понад 500 проєктів, спрямованих на наступні тематики: сприяння демократії та розвиток громадянського суспільства, гендерна демократія, права жінок, права ЛГБТ.

Інституційне або організаційне забезпечення українських культурних практик таких як дослідження культурно-соціальних проблем та аналітика культури сприяє потужному зміцненню комунікації між діяльністю митців, аналітиків та підтримкою фінансування.

Ключовою у посиленні міжнародної співпраці стала роль ЄС, який ініціював масштабні культурні програми: «Культура і креативність», «Культурні мости». Реформа культурної політики в Україні була потужно підтримана західними культурними інституціями та донорам. Наприклад, Український культурний фонд залучений до реалізації програми «Креативна Європа» в рамках укладеної Угоди між Урядом України та Європейською Комісією про участь України у програмі «Креативна Європа»: програма Європейського Союзу для сектору культури та креативності від 2016 року. Дуже помітною продуктивною в українському культурному просторі також стала програма «The House of Europe» («Дім Європи»), яка охоплює «креативні індустрії, освіту, охорону здоров'я, соціальне підприємництво, засоби масової інформації та молодь». Програмна підтримка була імплементована завдяки національним культурним інститутам ЄС, і провідну роль у цьому зіграли німецький Інститут Гете та Британська Рада. Окрім реалізації програм, розроблених ЄС для України, ці інституції також фінансують програми широкого культурно-соціального спрямування за підтримки їх національних урядів (наприклад, програма «Активні громадяни» Британської Ради та «Академія культурного лідера» Інституту Гете).

У контексті посилення міжнародної співпраці України починаючи з 2014 року важливо також відзначити Польський інститут, який співпрацював із низкою культурних заходів, проводив тренінги для МКІП, а також заснував Премію імені Казимира Малевича для українських митців. Крім цього, помітною була діяльність Французького Інституту, який створює умови для співпраці та тренінгів у рамках проведення щорічного фестивалю французької культури в Україні «Французька весна».

Посилення міжнародної співпраці у культурному секторі України складно переоцінити, адже це сприяє утвердженню системного підходу до культурної політики та засвоєнню європейських практик, зокрема таких як фінансування на конкурсній основі, активне громадянське позиціонування, високий рівень професійності в управлінні проєктами.

Питання щодо міжнародних донорів у екосистемі культури України почало впроваджуватися досить недавно. Тому міжкультурні зв'язки – це важливий елемент у системі популяризації та збереженні у культурних продуктах - практик, що висуваються наперед у брендї самої України.

Таким чином, поява низки новітніх культурних інституцій - Інститут національної пам'яті, Український культурний фонд, Інститут книги, Державне агентство України з питань кіно здійснили новий виток у реалізації державної політики у сфері культури та запрацювали по-новому у порядку денному постмайданного періоду в Україні.

РОЗДІЛ III

КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ 2022 РОКУ

3.1. Сучасні практики в культурі воєнної України

У появі нових форм культурних практик прослідковується динаміка в трансформації культури. Культурні практики в Україні в умовах війни мають воєнно-політичний відблиск, що надає колориту особливостям в українській культурі в цілому. Або давайте паралельно з цим ми подивимося з іншого боку - політика та економіка в своїй функціональності зумовлені (значною мірою) особливостями певної культури.

«Сьогодні на перший план виходять інші культурні практики: фітнес, кулінарні практики, освітні практики, аудіопрактики, інтернет практики» [23, с.165]. Тому ми спробуємо подивитися на нові практики в Україні в умовах війни і як вони трансформуються під нові реалії.

До 24 лютого 2022 року в Україні були великі плани в системі координат культурних практик: продовження розвитку нації в освіті, поширення української культури за кордоном у сфері моди, розквіт українських книговидавництв, винайдення новітніх форм постфольклору тощо. Тому ми спочатку звернемося до освіти як фундаментальної та якісної компоненти в «налаштування» розвитку українських індивідуумів та нації загалом.

Сьогодні освіта є шляхом до розвитку «культурного озброєння» проти ворога. Освітні практики, що пов'язані як з формальною, так і неформальною освітою. Ми не випадково оберемо цей шлях. Як вже згадувалося в Розділі 1, що культурні практики були введені в обіг 1960-х роках у Великій Британії. І ось тепер ми звертаємося до поняття «неформальна освіта», що увійшло до обігу наприкінці 1960-х років в США, де зростала світова освітня криза через проблеми із застарілими навчальними програмами та нездатність формальної

освіти адаптуватися до глобальних змін. Тому освітні практики неподільні з культурними практиками як в Україні, так і в світі.

Якщо аналізувати формальну освіту, то при державній установі - Інституті проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України діють науково-творчі лабораторії культурних стратегій, ініціатив, візуальних практик, проблем естетики та культурології. О. Копієвська у своїй дисертації вказує на те, що результати досліджень цієї лабораторії оприлюднюються в щорічному науковому журналі «Культурологічна думка» в рубриці «Прикладна культурологія і культурні практики» та в численних монографічних дослідженнях - О. Гриценко, С. Оляніна, В. Судакова, В. Судаков. «Так, досліджуючи мультикультурні практики, В. Судакова фокусує увагу на суперечливих наслідках ідеологізації концептів толерантності, солідарності, ненасилля внаслідок поширення стратегій мультикультуралізму та практичних моделей забезпечення мирного ненасильницького співіснування людей у полікультурних суспільствах» [18, 72].

Якщо ще на початку 2010-х років провідне місце онлайн-курси займали в освітніх практиках, то сьогодні вони конкурують з креативними просторами, які стають місцем культурних, освітніх, виставкових, комунікативних подій та сприяють формуванню професійного погляду і раціонального споживання культурних продуктів. Українська дослідниця Галина Меднікова у своїй статті «Концепт «культурні практики» та його роль в трансформації сучасної культури» пише про те, що «Освітні послуги культурних кластерів з одного боку, є своєрідною відповіддю на освітні онлайн-курси високого рівня у віртуальному масштабі (Coursera, edX, Універсаріум, ТЕД), а з іншого, пропонують нові освітні формати – квести, рольові ігри, різні види діяльнісних курсів» [22, с.36].

Так, наприклад, київська освітня організація неформальної освіти «Культурний проект» пропонує мистецькі відео лекції та курси за такими напрямками - філософія, мистецтва, кіно, музики, архітектури, урбаністики,

історії, фотографії та літератури. 04 березня 2022 року Культурний Проект відкрив доступ до деяких своїх курсів, а саме на їх youtube-каналі було опубліковано повний курс з літератури від лекторки Г. Глодзь «Хороші тексти для складних часів». Він зосереджений на читачів, зацікавлених проблемами нашого буття. Крім цього, був цикл вебінарів «Критичне мислення під час війни» з експерткою з логіки - Іриною Хоменко. На початку війни, та й в її продовженні - люди часто стикаються з фейками, з маніпуляцією свідомості через медіа ресурси. Тож для кожного індивіда, котрий хоче критично навчитися жити (та виживати) в тяжко психологічних умовах війни цей курс був однозначно корисним. Ще одна відкрита лекція «Влада: психологічні аспекти та культурні передумови» з українською дослідницею кафедри культурології та міжкультурних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, лекторкою Ларисою Осадчою, де говорили про фізіологію влади: «мозок раба» та «мозок лідера»; про репрезентативну владу та дисциплінарну владу: контроль над вчинками?; про владу інтелектуалів: утопія чи антиутопія? В межах нового подиху у війну на освітній платформі Культурного Проекту український дослідник Максим Яковлев на кафедрі політології Національного університету «Києво-Могилянська академія» з лекцією «Світовий порядок під час і після війни в Україні» розглянути основні проблемні точки міжнародних відносин сьогодення в контексті можливого розвитку світового порядку після війни в Україні. Також освітня ініціатива від Культурного Проекту була на тему «Культура скасування» чи «Скасування культури», де провідний фахівець з філософії Києво-Могилянської академії - Тарас Лютий з дослідницею у наукових проектах НаУКМА - Людмилою Криворучко обговорювали чи потрібна російська культура та література на теренах України та в освітньому українському просторі загалом. Через критичне мислення та раціональні думки дійшли до висновку, що українська культура набагато різноманітніша за ворожу. І питання - Чи є «велика російська» культура небезпечною і токсичною? -

почало само ж давати автоматичну відповідь після ракетних ударів по українським людям.

«Коллективна пам'ять зринула образами минулого і сучасна візуальна українська культура наповнилася новими іконічними символами жіноцтва» з такими слова почалася відеолекція учасниці Дослідницької платформи PinchukArtCentre - Галини Глеби, що розповідала історії про криваву помсту княгині Ольги та плач Ярославни, про величну Оранту чи Козацьку Покрову. Від Берегині - до монументу Батьківщини Матері. Тож Культурний Проект надає певні практичні навички з різних художніх, наукових практик, які і входять до низки культурних практик в Україні попри умови війни.

Plato's Cave - освітня платформа випускників Університету ім.Т.Г.Шевченка, де публікують освітні доповіді для розширення світогляду в гуманітарних та соціальних науках. На каналі ведуть відеолекції різні українські дослідники. Наприклад, культурологиня, докторка філософських наук, професорка Київського національного університету імені Тараса Шевченка Наталія Кривда у онлайн лекції «Національна ідентичність» описує про особливості ідентичності (культурна та/або національна) та співставляє думки: 1) Г. Гегель, котрий сказав, що «Немає абсолютної тотожності, відмінність включає тотожність» та З. Фройд : «Єдність особистості і культури - ідентичність». Ці культурні процеси, які відбуваються в освітніх практиках - це результат української свідомості: самостійний рух та вибір від російськості та їх думки в сторону культури чи філософії.

Лекторка Рена Марутян, докторка наук з державного управління, професорка Київського національного університету імені Тараса Шевченка виступила в межах Plato's Cave - «Воєнна фантастика як гуманітарна технологія гібридної війни», де акцентує увагу на маніпулюванні та вплив на людину фантистичних романів, які репрезентують у фільмах та іграх. Це все є інструментами пропаганди. В іншій лекції «Матриця національної ідентичності: історичний міфодизайн» українська дослідниця описує -

міфодизайн як комплексну психотехнологію управління медіа-реальністю. Також що ж таке - історичний міфодизайн, який використовує стародавні й створює сучасні міфи для вирішення актуальних завдань національних спільнот, держав та цивілізацій. Також, спеціаліст у філософії культури Володимир Приходько з лекцією «Почуття війни і війна почуттів» висвітлює проблематику чуттєвих речей по відношенню людини до військових дій в Україні. На лекції Тараса Самчука - дослідника історії Києва та України в своїй лекції - «Студенти і війна (19-початок 20 століття)» йдеться про війни і студентство на українських землях та про європейське студентство в цілому. Упродовж заданого часу для студентства було більше, ніж достатньо можливостей зіштовхнутися з війною у різних її проявах.

Формат неформальної освіти має різноманітний характер. Наприклад, Громадська організація «Відкритий Університет Майдану» як освітня ініціатива, що поширює ідеї, сприяє саморозвитку громадянського суспільства в Україні. На цій платформі курси від провідних викладачів бізнес-шкіл, громадського сектору, практиків з бізнесу та соціальної сфери. І роблять лекції на наступні теми: «Музей для людей. Побудова сучасних експозицій історичних музеях», «Стратегії сталого розвитку для міст та громад: практичні поради», «Економічна грамотність громадянина».

Тож освітні практики як частина культурних практик відкривають для професіоналів, чи навіть аматорів у сфері культурологічного, філософського, дизайнерського знання знайти нові горизонти у своїй діяльності.

Практики читання й мистецтво книговидання в умовах війни стали нейтральними у житті українців. Хоча, в опитуванні Інституту книги (липень 2022 року) маємо наступні статистичні дані - 74% із 258 опитуваних видавців можуть повноцінно працювати попри війну. 225 (понад 87,2%) видавництв зберегли потужності. 231 видавець (89,5%) відповіли, що власними силами змогли зберегти макети видань, архіви.

Українська видавництва «Vivat», «Віхола», «Видавництво Старого Лева», «Артбукс», «ArtHuss», «Видавництво Анетти Антоненко», «Ранок», «Лабораторія» вийшли на безпрецедентний рівень - друк більшості україномовних продукцій на тематики про українську культуру та історію задля обізнаності як вітчизняного читача, так і іноземного. Культурна практика в даному контексті заключається в переході до виготовлення, поширення видавничого продукту на масштабному рівні. Навіть в умовах війни для українців книги - це джерело знання для спротиву російського нарративу - що все спільне на пострадянському просторі. Однак, українські автори, письменники, поети мають свій унікальний культурний код для свідомості та осмислення українцями своєї історії та культури.

В контексті культурних практик «з 70-х років поширилося поняття «мистецькі арт-практики», де енвайронментальний, тобто середовищний підхід, є основним. Спочатку цей естетичний принцип домінував у просторових мистецтвах як, наприклад, ленд-арт, що трансформував природні реалії до своєрідного мистецтва. Муралі також можна розглядати як середовищну урбанізовану міську естетику, яка сформувалась саме в контексті великого міста» [22, с.33]. На початку широкомасштабної агресії росії по відношенню до України, мистецький потенціал художників на рахунок політичної позиції почав з новою потужністю «проростати» на вулицях української землі, так і закордоном. Мурал - це вуличний вид мистецтва, який своєю масштабністю захоплює та показує наскільки можна виразити почуття для передачі засудження агресії, в даному контексті росії. Мистецькі практики не вирішують політичні питання, але вони можуть направити та відобразити почуття українців. Наприклад, мурал в центрі Києва у формі марки, де зображений палаючий Кримський міст. Посилання всі українці зрозуміють. А формат - марки - це вже традиція Укрпошти випускати марковані знаки із символічними подіями чи людьми. Або мурал «Свята Джавеліна», де Мадонна тримає в руках протитанковий ракетний комплекс «Джавелін», що є в арсеналі української

армії. Мурал створили художники, котрі вже 12 років створюють в Україні мурали. Творча група Kailas-V вже має доробки муралів такі як Грушевський, Скоропадський, Петлюра, Шевченко. Митці створюють свої роботи і на сході країни - в Авдіївці, Ізюмі, Бахмуті. Однак, після розпису муралу «Свята Джавеліна» деякі почали говорити про еkleктичність релігійного образу та символу зброю. Митці пояснюють, що зображення а є мистецтвом та жодним чином не хоче образити почуття вірян.

У Польщі (Познані) створили мурал, де президент В. Зеленський в ролі Гаррі Поттера (що перемиг усі злі сили), а в. путін - Волдеморта (втілення самого зла). Перенесення політичного дискурсу на мистецький дає швидше донести до перехожих - хто які ролі виконує.

Український культурний фонд запровадив онлайн-платформу «Мистецтво перемоги», де зібрано мурали, що утворилися з 24 лютого 2022 року у російсько-українську війну. Твори вуличного мистецтва з різних куточків світу висвітлюють наратив боротьби українського народу проти агресії з боку росії. Наприклад, у Парижі - мурал «Україна в дії», у Празі - мурал, де маленька дівчинка, яка прикриває себе українським прапором і своїх іграшкових друзів, у Лондоні - мурал із дівчиною в шапці кольорів прапор України, у Вільнюсі - мурал, де зображено момент прощання військового із коханою на вокзалі. Таким чином, вуличне мистецтво як практика позитивної пропаганди працює за кордоном.

Fashion-практики в 2022 році почали мати осучаснені концепції та актуальні кольори - «вільний синій» та «енергійний жовтий» стали новими кольорами у 2022 році. *Мода як культурна практика* комунікує через візуальні образи, а саме через моделі на показах, активістів на патріотичних мітингах, і людей в повсякденному житті. Зірки, що одягали прикраси чи предмети для оздоблення їх образу мали символіку, пов'язану з Україною таким чином підтримували боротьбу український народ. Мода не поза політико, а війна диктує тенденції у моді. Україна як сильна держава стала як трендом, так і

брендом у світі, зокрема через такі інструменти як культурна дипломатія. Навіть сама Британська королева Єлизавета II з'явилася у публічному просторі у жовтому пальті та капелюсі з синіми квітами, оскільки за традиціями вона не може напрямку казати вказувати а підтримку чи уподобання тієї чи іншої країни. Тому, таким чином, Королева через візуальним образ зробила це вишукано.

Етноодяг перейшов в площину піку популярності. Відомі зірки одягають вишиванки або футболки з принтами вишиваних символів. Президент Зеленський у щоденній своїй промові до українського народу одягає футболки з різноманітними патріотичними арт-знаками. Ця тенденція перейшла і маси.

Тіло як культурний конструкт дає можливість прочитати меседж, що хоче донести людина. На 75-ому канському фестивалі 2022 року одна активістка, що була оголеною, а на її грудях було написано англійською - «Припиніть нас гвалтувати» та прапор України. Цей меседж був у підтримку тих жінок, які постраждали від рук російських окупантів в умовах війни. У даному випадку, активістка викрикує проти колонізування та комерціалізування жіночого тіла. Тож тіло як духовний та фізичний «крик болі» до іноземців про тисячі історій українок, що зазнали сексуальне насильство - це засіб протистояння у різні способи.

Суспільство споживання українського контенту та контексту в Україні почало набирати оберти. У ЗМІ, соціальних мережах, онлайн-платформах можна побачити як контент видозмінюються. Культурний ландшафт усіх розважальних, науково-популярних, комедійних, інтернет-фольклорних сфер почав змінювати свій образ. Більш того, почали перекладати на українську мову лекції істориків, що досліджують українську культуру та ідентичність - наприклад, відеолекції Тімоті Снайдера. Він видав декілька книг на наступні теми: «Українська історія» (2014 року), «Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь», «Шлях до несвободи. Росія, Європа, Америка», «Перетворення націй», де автор аналізує з точки зору історії та культури різні

ідеології, процеси міфотворення та наративи різних держав. Українські видавництва активно видають книги Снайдера через великий попит українського суспільства побачити «погляд збоку». Така культурна практика має глибинну основу - аналіз історії, бачення іноземних дослідників, «ініціація» через осмислення історико-культурних засад та врешті-решт винайдення українського наративу для протиставлення ворожій російській культурі.

Культурна ідентичність не є фіксованою, а радше складається зі змінних дискурсів. Тому вона є антисуттєвою, оскільки описується і, отже, створюється мовою. Деякі вчені також стверджують, що ідентичність можна розглядати як проєкт, що змінюється відповідно до часу та простору, а найголовніше в себе включає індивідуальне сприйняття минулого, теперішнього та майбутнього. Ми також розглянемо культурну практику - як постфольклор на теренах України в час російсько-української війни 2022 року.

Явище фольклору спочатку було єдиною формою культури, що мала міфологічне світосприйняття у свідомості людей від архаїки до XIX століття. Далі постає постфольклор як посткласичне існування народної культури. Нині він актуалізується та має забарвлення актуальних та сучасних подій. Фольклор та постфольклор мають важливу функцію - ідентифікацію як свідчення причетності до конкретної етнокультурної нації.

Починаючи з початку XX століття, ми бачимо розквіт українського слова, пісні чи гасел. Тож розпочнемо нашу розповідь з відомої стрілецької пісні «Ой, у лузі червона калина» (1914 рік написання), яку лідер групи «Бумбокс» Андрій Хливнюк заспівав на Софіївській площі, та яку підхопили усі зірки української музичної сцени. Пісня понад сто років тому була написана для постановки трагедії «Сонце руїни» на честь гетьмана Війська Запорозького - Петра Дорошенка, який зміг об'єднати під однією булавою Правобережну та Лівобережну Україну на один рік - 1668 рік. Нині пісня «Ой, у лузі червона калина» лунає звідусіль для піднесення національного духу під час війни. А також аби знову об'єднати усю Україну. Усе це створює певну культурну

«нитку» спільності різних епох однієї України, тобто начебто прірви між 1914 та 2022 роком й не було. Українська пісня звучить по-новому: на неї роблять нові ремікси, накладають нові аранжування. Українська дослідниця Наталія Лисюк у своїй праці «Постфольклор в Україні» вказує на те, що «важливим чинником, що справляє відчутний вплив на появу та побутування нового автентичного постфольклору, став процес глобалізації, що уможлиблює міжнаціональне спілкування на різних рівнях, на рівні спільних для багатьох жителів Землі» [21, с.20]. Пісня «Ой, у лузі червона калина» британський гурт Pink Floyd знову з'єднався задля України та створив свою версію стрілецької пісні. І тут бачимо, як Україна та Велика Британія звучать в унісон.

Український письменник Юрій Андрухович у березні 2022 року на усю країну переповів про історію пісні «Повстань, народе мій» (1919 рік), що була написана повстанцями Української народної республіки. Нині українські слова та мелодія звучать в Івано-Франківському драматичному театрі у час російсько-української війни. Ця пісня про незламність духу, про боротьбу, про визволення ненької, про битву за незалежність: *Повстань, повстань, народе мій, Берись за зброю вмиць! За Україну в смертний бій, Свята війна горить!*

Здавалося би, пісня написана у 1919 році, а вона й нині актуальна та набуває іншої форми. Більш того, це постфольклор, що виринає із застиглого на 100 років стану у стан розквіту та свободи виконання української пісні.

Постфольклор повторює точний текст (інколи з невеликими змінами), відтворює відтінки мелодії, стараючись передати посил своїх попередників та додати щось нове. Постфольклор передбачає відтворення традиційних та впровадження новітніх засоби для висвітлення актуальних подій та підняття духу.

У час війни з'являється багато нової музики. Наприклад, Тарас Боровок - пісня «Байрактар», яка про мужність та непоборність наших воїнів на передовій. Звичайно, це новинка для українського постфольклору. Ми тільки в російсько-українській війні дізналися що таке - байрактар чи джавелін, і чому

про них співають. Подібні новини облітають всю мережу, оскільки постфольклор має відмінність від класичного фольклору - технологічну основу для передавання культурну цінність творчості українців. Такими елементами є ЗМІ, музичні платформи, реклама, художні твори митців. Тож народ України слухає й переглядає жахливі кадри, які накладають на прекрасні нові пісні. Це нова, але це така трагічна складова українського постфольклору.

Постфольклор за своєю суттю є новим фольклором, що видозмінюється або новоутворюється, зважаючи на обставини - це війна чи мир, але вірші, пісні, жарти, меми - це все гармонійно вкладається у головах українців.

Таким чином, культурні практики, такі як мода, постфольклор, освіта (неформальна), мурали, видавнича справа - це все дає розуміння як саме відбувається трансформація в Україні в час російсько-української війни.

3.2. Підтримка культури в умовах війни

Підтримка культури - це важливий чинник для розвитку та росту нації в цілому. Український інститут книги в час війни ініціював проєкт «Книжки без кордонів» для дітей, які перебувають за кордоном через війну. Інститут разом з Міністерством культури та інформаційної політики та Міністерством закордонних справ підтримують подібним чином зв'язок з людьми, які вимушено опинилися поза межами України. Проєкт «Книжки без кордонів» запроваджений для того, щоб створити умови для закупівлі українських книжок в іноземні бібліотеки. Це важлива складова для такої ситуації, і оскільки є попит на українські книги для дорослих та дітей і для українців, і для іноземців - цей момент врахований Інститутом книги, який і надалі продовжує свою роботу в умовах війни. Верховна Рада в Україні затвердила наступні дії: з 1 січня 2023 року надавати сертифікат на придбання книжок дітям від 0 до 14 років. Це дозволить практиці читання та видавничам практикам вийти на новий рівень у комунікації: суб'єкт - держава.

«Культурні практики – типові для певної культури послідовності взаємодії або поведінки. Такі практики включають використання культурного продукту. Практики представляють знання щодо того, «що робити, коли і де», а також щодо прийнятних в певній культурі норм взаємодії» - так Український культурний фонд окреслює у своїй стратегії розуміння що таке культурні практики. При Міністерстві культури та інформаційної політики Український культурний фонд (далі - УКФ) профінансував з 2018 року по 2021 року - 14 проєктів у царині культурної практики як мода. Це були проєкти, що спрямовані на макро- та мікро- рівні представлення української фешн-індустрії. З 2018 по 2021 рік УКФ надав фінанси на 73 виставки, 19 подкастів та 116 освітніх програм (проєктів) як частин культурних практик. Однак, у 2022 році змінила підгрунття для фінансування російсько-українська війна. І Український культурний фонд, що мав із закладеного бюджету 580 млн. грн лише 4,5 млн. гривень направив на ЛОТ 5 Стипендія відновлення культурно-мистецької діяльності для митців. Серед проєктів (що є частиною культурних практик), що реалізувалися були наступні:

- «Захисний шар» - мистецький проєкт Костянтина Зоркіна про Харків та війну в Україні»;

- «Цикл відео-інтерв'ю з сучасними українськими художниками про їхню творчість часів миру та війни для YouTube каналу Одеського Національного художнього музею «Від першої особи»;

- «Вистава «Дівчина з Хіросіми, яку лякає грім». Перформанс реалізується ГО «Галерея сценографії» (Львів) та НЦТМ імені Леся Курбаса (Київ);

- «Інтерактивна вистава-перформанс арттерапія «Будуємо мрію» для людей, що постраждали від війни;

- «Подкаст «Знакові постаті України: їх вбивала росія». Кожен випуск аудіального продукту має назву наступних постатей: Лесь Курбас, Микола Куліш, Гнат Хоткевич, Олександр Довженко, Борис Антоненко-Давидович, Ніл Хасевич, Микола Хвильовий, Іван Багряний, Остап Вишня, Євген Плужник,

Сергій Параджанов, Максим Рильський, Людмила Старицька-Черняхівська, Параска Плитка-Горицвіт, Агатангел Кримський;

- «Поезія Кольорів. Нездоланні Українці»;

- «Дослідження прозового спадку Параски Плитки-Горицвіт».

На одному проєкті, що профінансував УКФ хочемо акцентувати увагу - це документальне VR-кіно «Бородянка: нереальна реальність - VR досвід», де фільмувалися історії людей, котрі розповідають що пережили під час російської окупації. Анонімний, однак не менш відомий своїм інкогніто - художник Бенксі в Києві, Ірпені та Бородянці намалював свої роботи. 15 листопада 2022 року він підтвердив своє авторство. Звідси ми маємо дві тези щодо культурних практик в Україні в умовах війни - 1) Україна стала не тільки трендом в світі, а і процес творчості в цій державі - стає мейнстрімом; 2) внутрішній туризм почне розвиватися як один з напрямів культурних практик.

У культурологічному контексті війна існує та може розглядатись як один із феноменів культури. Крім того, у найзагальнішому сенсі будь-яка мета війни зводиться до захоплення, руйнування або збереження того, що було створено культурою. Зважаючи на це, війна підлягає цілісному аналізу та інтерпретації з позицій її вкоріненості у культурній реальності. Так само і сам феномен війни є джерелом трансформацій культурного простору, а також його сенсів та продуктів.

Важливо зазначити, що культура з усім комплексом її результатів є наслідком продуктивної діяльності людини, що спрямована як на саму себе, так і на оточуюче середовище. Діалектичність культури та війни полягає, відповідно, у загальній спрямованості діяльності людини: у випадку культури це продуктивна та креативна діяльність, а у випадку війни — деструктивна та агресивна. Таким чином, культура та війна вступають між собою у складний зв'язок: з одного боку, війна як явище, що породжене культурою; з іншого боку, війна та культура вступають у діалектичний зв'язок і у цьому випадку війна є антиподом культури.

Таким чином, доцільно розглядати війну як частину культурно-соціального процесу, що несе в собі як деструкцію, так і культуротворчий потенціал. Війна та повоєнний період відбудови - це саме ті обставини, які уможливають глибоке переформатування звичних культурних практик, створення нових типів культурного продукту, усталення нових спільнот і закріплення нових орієнтирів. Якісні зміни на краще можливі завдяки активній роботі культурного фронту суспільства, що засвідчує та створює нові культурні сенси та продукти.

3.3. Культура як стратегічний ресурс в культурній дипломатії (на прикладі діяльності Українського інституту при МЗС України)

Культуру можна визначити як усі способи життя, включаючи мистецтво, вірування та інститути населення, які передаються з покоління в покоління. Культура як стратегічний ресурс - це джерело усіх культурних благ для потреб суб'єкта. У нашому випадку культурна дипломатія саме на це і спрямована - покрити культурні потреби іноземців у інформації про Україну, її історію та культуру.

Посилення міжнародної співпраці у культурному секторі України складно переоцінити, адже це сприяло утвердженню системного підходу до культурної політики та засвоєнню європейських практик, зокрема таких як фінансування на конкурсній основі, активне громадянське позиціонування, високий рівень професійності у управлінні проектами і т.д.

Одним з напрямків діяльності дипломатії це запобігання війни, а культурна дипломатія покликана створювати умови за яких війна буде не потрібна і не можлива. Механізми які використовує культурна дипломатія є превентивними ліками від впливу пропаганди недружніх та агресивних країн. Побудова вдалої системи культурної дипломатії варто починати з аналітики для того щоб виявити прогалини та попит в тому середовищі яке держава визначила пріоритетним.

Взаємодія між агентами різних культур може відбуватись на 4 рівнях:

1. Рівень міждержавної взаємодії на вищому рівні;
2. Рівень діяльності урядових та неурядових організацій;
3. Рівень професійної взаємодії представників з різних культур;
4. Рівень побутової взаємодії між суб'єктами чи групою.

О. Розумна в аналітичній доповіді «Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи» вказує, що «культурна дипломатія може і має бути складовою культурної політики держави, але лише у тому разі, якщо та відповідає актуальним потребам соціуму» [29, с.5]. В залежності від масштабу завдань та охоплення методами культурної дипломатії може бути заснування культурних центрів, проведення року культури в певній державі, участь держави в програмах обміну для наукових та освітніх спільнот, участь в резиденціях як наших представників культури, так і навпаки, а також створення сприятливого клімату для співпраці на всіх рівнях серед аудіовізуального сектору.

Одним з напрямків діяльності дипломатії це запобігання війни, а культурна дипломатія покликана створювати умови за яких війна буде не потрібна і не можлива. Механізми, які використовує культурна дипломатія є превентивними ліками проти впливу пропаганди недружніх та агресивних країн. Побудова вдалої системи культурної дипломатії варто починати з аналітики для того, щоб виявити прогалини та попит в тому середовищі - яке держава визначила пріоритетним.

У червні 2022 року Міністерство культури та інформаційної політики сформулювало маніфест «Культурна консолідація задля перемоги», де визначено пріоритети культурної політики під час російсько-української війни. Ми звернемося до пункту, який в контексті досліджуваної проблематики. Це «Іміджева репрезентація на глобальній арені»: посилення суб'єктності України через засоби культурної дипломатії, дистанціювання від російської культури, виокремлення серед пострадянських країн та серед країн Східної Європи.

Держава має виробляти культурний продукт наповнювати ним сцени, виставкові площі та книжкові полиці та просувати його у світі [11].

Установа, що займається в Україні культурною дипломатією - *Український інститут при Міністерстві закордонних справ*. Їх місія - укріплення міжнародної і внутрішньої суб'єктності України елементами культурної дипломатії. Український інститут з'явився у 2017 році, з метою покращення рівня міжнародної співпраці України у світі. Пріоритетні стратегічні цілі - це покращення впізнаваності серед закордонних аудиторій; забезпечення сталого запиту на фахову взаємодію з Україною.

Розуміння посередництва та вираження ідентичності через культурне споживання є особливо корисним для розгляду реакцій аудиторії на культурну дипломатію, але також може виявитися застосованою до інших медіаторів у цій галузі.

Культурні практики в культурній дипломатії завжди спрямовані на іноземного глядача, слухача, читача, спостерігача, критика. Так, як з 24 лютого 2022 року комунікації як всередині України, так і поза її межами відбувалися тільки онлайн, то один з перших проєктів, які ми зараховуємо до культурних практик в Українському інституті - діджитал-проєкт «Листівки з України» англійською мовою, які «полетіли» в різні куточки світу із закликом зупинити війну та висвітлити зруйновані пам'ятки культури в Чернігові, Маріуполі, Ірпені та інших містах.

Український інститут разом з Гарвардським університетом створили нову платформу для освітян - сайт *Ukrainica*. Саме цей інструмент надає доступ до оновленої бази українських літературних творів, історичних документів та фільмів у високоякісному перекладі англійською. Освітні практики в Україні потребують цього, оскільки культура є адаптивною, тому під сучасні реалії є потреба у оновленій інформації для роботи освітян.

Ще одна культурна практика, котра є успіхом в роботі Українського інституту - це дискусії на масштабних подіях у сфері кіно, літератури чи

перформативного мистецтва у культурному просторі світових центрів. У межах програми українського павільйону на Венеційській бієнале 22 квітня 2022 року відбулася дискусія - «Як війна Росії проти України змінила світ [мистецтва]». На початку вересня 2022 року Український інститут презентував дискусійну програму Українського павільйону на 59-й виставці Венеційській бієнале з темами «Деколонізація мистецтва. За межами очевидного», «Мистецтво як зброя і як мішень». Практика дискусій у світовому вимірі завжди важлива не тільки у наукових колах, але і серед людей, котрі хотіли би більше зрозуміти сутність ідентичності та культур. Тому Український інститут виступає також як інструмент у пропаганді (у позитивному ключі цього слова) українського мистецтва та культури загалом.

Культурна дипломатія дає шанс для нових шляхів популяризації українського продукту за кордоном. Культурні практики включають у себе рефлексії та осмислення мистецьких практик. Так, наприклад, Український інститут провів у Берліні театралізоване читання документальної п'єси про війну та політв'язнів «Україна, 5-та ранку» (Наталі Ворожбит та Анастасії Косодії).

Досвід присутності української культури за кордоном показує, що українська культура потрібна глядачам, слухачам, читачам, спостерігачам, критикам. Це ми бачимо з наступних фактів. Український інститут об'єднався з культурними установами Великої Британії і вони створили - Сезон культури 2022, що має на меті «укріпити й поглибити культурні партнерства між двома країнами, а також забезпечити нові можливості взаємозв'язків через резиденції, дискусії, фільми та лекції» [33].

Презентації українського літературного світу були здійснені Українським інститутом книги, Мистецьким Арсеналом в Німеччині на Франкфуртському книжковому ярмарку (у жовтні 2022 року), що є не тільки літературним бізнес-форумом, а й майданчиком для переговорів про важливі зміни та перспективи в світовій культурній парадигмі. Культурні ресурси були

запорукою успіху українських книговидавництв, такі як «Vivat», «Віхола», «Видавництво Старого Лева», «Артбукс», «Видавництво Анетти Антоненко», «Ранок», «Лабораторія», що вийшли на безпрецедентний рівень - друк більшості українських творів та орієнтація на іноземного читача, який хоче дізнатися про Україну. «Українська весна» у вересні 2022 року в Парижі (Франція) відбулася під егідою Українського інституту та посольства України у Франції. Розбудова горизонтальних зв'язків - одна з головних задач в культурній дипломатії. Українську культуру на цьому заході представляли галереї та музеї такі як Щербенко Арт Центр, ЄрміловЦентр, Харківський літературний музей, Український інститут книги, Мистецький арсенал. Ця діяльність, а саме різноманітні події (виставки, концерти, кінопокази, дискусії) задовольняє культурні потреби французів на знайомство з сучасною українською культурою, а також протидіє російській пропаганді у Франції.

Культурні практики через культурну дипломатія мають новий вимір з одного боку - реалізацію, а іншого - це представництво на міжнародній арені. Український інститут книги, Мистецький Арсенал, Український інститут - це культурні інституції, що мають на державному рівні популяризувати та просувати українську культуру на мікро- та макрорівнях. Це важлива складова для культури, що опинилася у складному становищі у період російсько-української війни 2022 року.

Таким чином, культура як стратегічний ресурс в культурній дипломатії на прикладі діяльності Українського інституту при МЗС України - ми бачимо, що розвивається та набирає обертів. Інституційний вимір дискурсу культурної дипломатії в умовах війни дає поштовх для аналітики культури у пріоритетності культурної політики загалом.

ВИСНОВКИ

Культура відіграє значну роль у відновленні України навіть під час війни, що дозволяє пережити культурну травму, формувати спільний досвід переживань та заявити про свою ідентичність у світі. Такі обставини вимагають від культурних інституцій вироблення своєї позиції та публічного її висловлення, а отже, кристалізації культурної ідентичності.

Культура є тим унікальним «інструментом», вміло оперуючи яким суспільство здатне не лише максимально застосувати культуротворчий потенціал під час війни (що вже частково відбувається - поява мистецьких артефактів війни), але й культура також має стати в основу повоєнної відбудови держави. Саме культурна політика шляхом кристалізації переосмислених ціннісних орієнтирів здатна слугувати гарантом безпеки та соборності українського народу.

Війна стала каталізатором мобілізації міжнародної культурної спільноти в гуманітарному аспекті. Солідарність із української культурною спільнотою проявляється не лише публічними засудження агресора, а й різними формами підтримки митців та культурних агентів України, внесення українських продуктів до порядку денного багатьох арт заходів, колаборацій, ідей тощо. Матеріальна та адресна фінансова підтримка митців України є також одним з форматів допомоги та солідарності.

Метою дослідження було дослідити культурні практики в Україні в умовах війни. Однак, мінлива культурна ситуація в Україні загалом потребує оновлених системних досліджень культурних інституцій у сфері соціології та культурології.

Згідно поставленої мети, передбачено вирішення наступних завдань:

- досліджено історію вивчення культурних практик вітчизняних вчених у сфері культурологічного знання;
- висвітлено особливості трансформації культурних практик в

Україні;

- виявлено особливості діяльності культурних інституцій в Україні;
- проаналізовано культурні практики в політиці української культурної дипломатії.

В Україні культура стала способом для осмислення та для пошуку уявлень про майбутнє, особливо в умовах війни. Культурні практики показали, що в цих умовах вони можуть втілювати у життя історичні та патріотичні тематики, які є важливими для підтримки українців.

При дослідженні даної проблематики було виявлено, що відсутнє системне дослідження феномену культурних практик. Також виявлено не до кінця сформувану теоретичну базу для систематизації (парадигмації) культурних практик, аби досліджувати вже на іншому рівні дане питання. Проблематика культурних практик не має фундаментального підґрунтя для критики як методу формування оцінки нових культурних практик. Усі культурологічні, історичні, соціологічні концепції вітчизняних дослідників мають різний ракурс на проблематику культурних практик: починаючи від аксіологічних поглядів, продовжуючи аналізу в контексті culture studies та закінчуючи інноваційними впровадженнями у процесуальність різних культурних процесів.

Культурні практики, такі як мода, постфольклор, освіта, мурали, видавнича справа - це все дає розуміння як саме відбувається трансформація в розвитку самого суспільства в Україні в час російсько-української війни.

Культурні практики в Україні в умовах війни – це практики, що показують які відбувають процеси у культурі, що переживає складні часи кризи. Варто розглядати війну як частину культурно-соціального процесу, що несе в собі як деструкцію, так і культуротворчий потенціал. Війна та повоєнний період відбудови - це саме ті обставини, які уможливають

глибоке переформатування звичних культурних практик, створення нових типів культурного продукту і закріплення нових орієнтирів.

Поява низки новітніх культурних інституцій в постмайданний період в Україні такі як Інститут національної пам'яті, Український культурний фонд, Український інститут книги, Державне агентство України з питань кіно здійснили новий виток у реалізації державної політики у сфері культури та запрацювали по-новому у порядку денному підтримки культурних практик. Так, наприклад, інституційний вимір дискурсу культурної дипломатії в умовах війни дає поштовх для аналітики культури у пріоритетності культурної політики загалом.

Таким чином, культурні практики в Україні в умовах війни - це практики, що мають за собою такі поняття як культурна ідентичність, історія, культурна пам'ять. Діяльність державних культурних інституцій засвідчує, що підтримка з боку держави починає набирати оберти - як інформаційне сприяння, як технічне, так і фінансове. Якісні зміни в період війни можливі завдяки активній роботі культурного фронту суспільства, що засвідчує та створює нові культурні сенси та продукти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеєва М. А. «М'яка сила» та її ресурси у зовнішній політиці держави. Вісник ХНУ ім. В. Н. Карабіна, Серія «Питання політології», 2011. № 984. С. 215–222.
2. Берк П. Что такое культуральная история? пер. с англ. И. Полонской; под науч. ред. А. Лазарева; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. 240 с.
3. Валевський О.Л. Актуальні проблеми державної підтримки інновацій у культурній політиці. Аналітичний звіт. Національний інститут стратегічних досліджень Серія «Гуманітарний розвиток» № 11, 2014. Веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/1561>
4. Герчанівська П. Е. Культурологія: термінологічний словник. К. : Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. 439 с.
5. Герчанівська П. Е. Постмодернізм: інноваційні форми і технології культурної практики сучасності Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. К. : Міленіум, 2013. № 3. С. 58–62.
6. Герчанівська П. Е. Філософія релігійної толерантності та українські реалії. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2010. № 4. С. 45–49.
7. Герчанівська П.Е. Діалогізація як сучасна форма інтернаціоналізації суспільного життя Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2015. Вип. II (5). С. 3–9.
8. Герчанівська П.Е. Ідентичність: діалог і конфлікти ідентичностей Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2014. Вип. II (3). С. 11–17.

9. Герчанівська П.Е. Культура в парадигмах ХХ–ХХІ ст. Київ: НАКККіМ, 2017. 379 с.

10. Гриценко О. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2019. 256 с.

11. Закон України про культуру від 14.10.2012 р. № 2778-VI / Відомості Верховної Ради України 2011. №24. С.168 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>

12. Закон України про Український культурний фонд <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text>

13. Звіт за результатами діяльності Державного агентства України з питань кіно за 2019 рік URL: https://usfa.gov.ua/upload/media/2020/04/13/5e945b31b8155-zvit_2019_fin.pdf (Дата звернення 04.11.2022)

14. Івановська Н. В. Проект Мистецький Арсенал у часопросторі культури України початку ХХІ століття дисертація, К., 2017. с.200

15. Комунікаційна стратегія Українського культурного фонду у 2019–2021 <https://ucf.in.ua/docs/5>

16. Копієвська О. Р. Культурна функція держави в контексті національного державотворення : монографія. К., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2010. 272 с.

17. Копієвська О. Р. Тематизація культурних практик у науковому дискурсі Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: щоквартальний науковий журнал. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2019. № 1. С. 64 – 69.

18. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) [Дисертація доктора

культурології, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв], Київ, 2018. с.487

19. Копієвська О. Р. Культурні практики в дискурсі Cultural studies Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв №2, 2019, с. 49–53.

20. Лагута Л. Пріоритети культурної політики під час війни Блог Національної бібліотеки України ім. Я.Мудрого. Веб-сайт URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=6171> (Дата звернення 07.10.2022)

21. Лисюк Н. А. Постфольклор в Україні. К.: Агентство «Україна», 2012. 348 с.

22. Меднікова Г. С. Концепт «культурні практики» а його роль в трансформації сучасної культури Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 37(50). С. 30–39.

23. Меднікова Г. С. Сакралізація культурних практик повсякденності Культурологічна думка №16, 2019. С. 164-174

24. Мельничук О. Культурні практики і культурна політика Актуальні питання соціокультурної модернізації в Україні Аналітична доповідь, 2012. 146с.

25. Михайлова Н. В. Культурний матеріалізм: Р. Вільямс, Дж. Долімор, А. Сінфілд Магістеріум. Літературознавчі студії. 2012. Вип. 48. С. 103–107.

26. Огієнко І. Українська культура. Київ: Наша культура і наука, 2002. 342 с.

27. Олійник О. О. Культура як спосіб життя і методологія аналізу культури : концептуальний підхід Р. Вільямса Культурологічна думка. 2012. № 5. С. 48–56.

28. Пересунько Т. В. Інституціоналізація культурної дипломатії України: до проблеми історичної тягlosti. Культурологічний альманах. Вип. 5. Культурна дипломатія: стратегія, моделі, напрями. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2017. С. 103–107.

29. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко К. : НІСД, «Гуманітарний розвиток», вип. 5. 2016. 92 с.

30. Попович О. Соціальні функції культури та місце компенсаційно-креативної функції серед них О. Попович Схід. 2014. № 1. С. 193-198.

31. Рева Т.С. Політична культура та культурно-мистецькі практики: аспекти взаємодії Гуманітарний корпус № 41 Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2021, С.47-49

32. Русаков С. С., Ткачук Н. М. Британський та американський напрями Cultural Studies: компаративний аналіз. Гілея: науковий вісник 115, 2016, С. 157–162.

33. Сезон культури Велика Британія - Україна Веб-сайт URL: <https://ukuaseason.org/> (Дата звернення 09.11.2022)

34. Семененко А.А. Новітні культурні практики у формотворчих індустріях сучасності Українські культурологічні студії №1/2, 2018. с.82-87

35. Сидор-Гібелінда О. Українці на Венеційській бієнале: сто років присутності. Наш час, 2018

36. Ситник П.К. Проблеми формування національної самосвідомості в Україні: монографія К., НІСД, 2004. 226 с.

37. Сіверс В.А. Невдоволення державою супутній феномен смислової пустотності дискурсу культури Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв №2, 2019, с.117-122

38. Сіверс В.А., Азізов С.П. Моральний менеджмент соціально-культурних організацій у контексті сучасної кризи соціальності:

науковий журнал №2 Економіка та менеджмент культури, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва 2014, с.74-80

39. Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві : теоретичні підходи та емпіричні виміри. К. Інститут соціології НАН України, 2018, 334 с.

40. Смолянчук В.Ф. Мілітарна культура українського суспільства: історія і сучасність Історико-політичні студії. 2015. №2 (4). С. 88-97

41. Стратегія Українського інституту 2020-2024 <https://ui.org.ua/strategy2020-2024/>

42. Стратегія Українського інституту при МЗС України <https://ui.org.ua/strategy2020-2024/>

43. Стратегія Українського культурного фонду на 2019-2021 роки <https://ucf.in.ua/docs/5>

44. Судакова В. М. Конвенціональні ресурси та постмодерні трансформації культурних практик спілкування та етикету Культурологічна думка: щорічник наук. праць. К.: Інститут культурології національної академії мистецтв України. 2020. № 18. С. 23–36.

45. Судакова В. М. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри К., Інститут соціології НАН України, 2018. с.334

46. Судакова В.М. Культурні практики в повсякденних та публічних комунікаціях: тенденції соціального відтворення та модернізації: монографія, Інститут культурології НАМУ, К., Культурологічна думка №17, 2022. 192 с.

47. Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія. За загал. ред. проф. Ю. С. Сабадаш; редактори-укладачі: проф. Ю. С. Сабадаш, проф. І. В. Петрова. К: В-во Ліра-К, 2019. 308 с.

48. Сучасна культурологія: навч. посіб. Для студ. вищ навч. закл. К.В. Кислюк, В.А. Суковата, З.І. Алфьорова, О.В. Титар, Г.П. Ковальова за загл. ред. К.В. Кислюка. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 342 с.

49. У Мистецькому Арсеналі відкриється виставка «Дивовижні історії Криму». Укрінформ. Веб-сайт: URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/2648009-u-misteckomu-arsenali-vidkrietsa-vistavka-divovizni-istorii-krimu.html> (Дата звернення 01.11.2022)

50. Френкель І. Українська конференція Культурні практики установ під час військових дій Веб-сайт: URL: <https://uccs.org.ua/novyny/za-rezultatamy-druhoi-vseukrainskoi-konferentsii-kulturni-praktyku-ustanov-kultury-pid-chas-vijskovykh-dij-1-chastyna/> (Дата звернення: 04.11.2022).

51. Холл С. Культурные исследования: две парадигмы Логос. 2012. № 1. С. 157–183.

52. Шевчук Ю.А. Віртуальна реальність у контексті формування сучасних культурних практик ФіП №6, 2016, С.33-39

ДЕТАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Магістерська робота 2022 Дорошенко Т.С

7.75% Схожість

КІЛЬКІСТЬ СТОРІНОК	77
КІЛЬКІСТЬ СЛІВ	17 847
КІЛЬКІСТЬ СИМВОЛІВ	136 085
РОЗМІР ФАЙЛУ	114.26KB
ФОРМАТ ФАЙЛУ	docx
ID ФАЙЛУ	1012659518
ІМ'Я КОРИСТУВАЧА	Кафедра культурології та міжкультурних комунікацій
ID КОРИСТУВАЧА	100010453
EMAIL КОРИСТУВАЧА	languages@dakkim.edu.ua
ТИП ПЕРЕВІРКИ	Doc vs Internet
ID ПЕРЕВІРКИ	1012868250
ДАТА ПЕРЕВІРКИ	17.11.2022, 19:27:31 GMT+2

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА МІЖКУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Виконала студентка II курсу
групи МКР-31-21
Спеціальності 034 «Культурологія»
Дорошенко Т.С.
Науковий керівник:
доктор філософських наук, професор
Сіверс В.А.
Рецензент:
кандидат філософських наук, доцент
Русаков С.С.

Abc
Abc
bc
Abc
Abc

При наявних розмірів вікна браузера маски та коментарі недоступні. Будь ласка, збільшить розмір вікна.

ВІД « » -2022 р. №

Відгук на конкурс

«Світлиця»

на роботу «Культурні прагати в

Україні в умовах Відродження» здобували
освітнього рівня «магістр Національного
університету перших кадрів культури і мистецтва

Дорошенко Тетяна Сергіївна

Здобуваючи протягом всіх років навчання

певну кількість навчальних годин в обов'язки

активним значенням, розробка здатність

маневрувати в різних умовах щодо матеріалу

і адекватно нарівно-теоретичну підготовку

широким спектром її загальної фізичної зусиль

якомога меншій емоційності на глибину

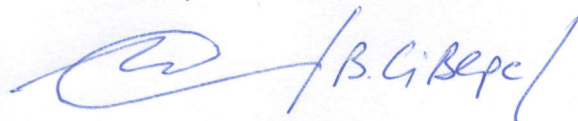
огляду роботи, яка відбувається всім

об'єктом внаслідок та залишає назіро

якщо проаналізувати матеріал роботи нашіми

критеріями, такі як: форма, уроч, уроч керує

популярності та міжшкільних конкурсів:

 /В.Сиверс/

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

студентки спеціальності 034 «Культурологія» групи МКР-31-21

кафедри культурології на міжкультурних комунікацій

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Дорошенко Тетяни Сергіївни

на тему: **«Культурні практики в Україні в умовах війни»**

Актуальність обраної теми дослідження визначається потребою в аналізі роботи інституцій культури для осмислення підтримки культурних практик в нових реаліях російсько-української війни. Світова культурологічна наукова думка рясніє авторитетними публікаціями про діяльність інституцій в умовах Другої світової війни, має низку цитованих публікацій про збереження культурної спадщини в умовах Сирійського постання, але інтенсивність військових подій 2022 року на території України, змушує детальніше поглянути на нові умови функціонування культури та її феноменів.

Дослідження Тетяни Дорошенко характеризується чіткою логічною структурою та об'єктивністю. Наукова робота відповідає затвердженій темі та виконана відповідно до завдань. У роботі досліджено історію вивчення культурних практик вітчизняних вчених у сфері культурологічного знання; висвітлено особливості трансформації культурних практик в Україні; виявлено особливості діяльності культурних інституцій в Україні. Висновки роботи відповідають меті та поставленим завданням наукової роботи.

Рецензована робота є результатом тривалого дослідження, консультацій з теоретиками та практиками у сфері культури, вивченням наукових джерел, тому є оригінальним та самостійним. У роботі проаналізовано культурні практики та їхня підтримка крізь призму діяльності Інституту національної пам'яті, Українського культурного фонду, Українського інституту книги, Українського інституту при МЗС України.

Основні думки кваліфікаційної роботи була апробована на дискусіях в рамках міжнародних та наукових конференціях. Результати проведеної наукової роботи можуть бути включені до лекційних курсів з культурології; а також можуть бути використані для розробки програм та тренінгів у сфері аналітики культури.

У цілому магістерська кваліфікаційна робота виконана в достатньому обсязі, цілком відповідає встановленим вимогам до дипломних робіт і заслуговує оцінки «відмінно», а її авторці, Дорошенко Тетяні Сергіївні може бути присвоєна кваліфікація «магістра» за спеціальністю 034 «Культурологія».

Рецензент:

кандидат філософських наук, доцент,
доцент історико-філософського факультету
НПУ імені М.П. Драгоманова

Русаков С.С.